

EASO

Käytännön opas lapsen edusta turvapaikkamenettelyissä

EASOn käytännön oppaiden sarja

2019

Vastuuvapauslauseke

Toimivaltaiset kansalliset viranomaiset eivät ole tehneet tälle käännökselle laatutarkastusta. Jos havaitset, että käännös ei ole kansallisen terminologian mukainen, ota yhteyttä [EASOon](#).

More information on the European Union is available on the internet (<http://europa.eu>).

Print	ISBN 978-92-9485-147-5	doi:10.2847/478134	BZ-03-19-914-FI-C
PDF	ISBN 978-92-9485-133-8	doi:10.2847/403067	BZ-03-19-914-FI-N

© European Asylum Support Office, 2018

EASO tai kukaan sen puolesta toimiva henkilö ei ole vastuussa siitä, miten tässä julkaisussa olevia tietoja käytetään.

European Asylum Support Office

EASO – Käytännön opas lapsen edusta turvapaikkamenettelyissä

EASOn käytännön oppaiden sarja

2019

SUPPORT IS OUR MISSION

Sisällys

Lyhenneluettelo.....	5
Johdanto.....	7
Käytännön oppaan tarkoitus	7
Käytännön oppaan sisältö.....	7
Käytännön oppaan soveltamisala	7
Käytännön oppaan laatiminen	8
Oppaan käyttäminen.....	8
Käytännön opas ja EASOn muut tukivälineet.....	9
Terminologia.....	10
Iän arviointi.....	10
Lapsen etua koskeva puhuttelu.....	10
Edun arviointi ja määrittäminen	10
Lapsi/alaikäinen.....	10
Vaaralle alttiit lapset.....	10
Lapsikaupan uhrit	11
Dublin III -asetus ja Dublin-menettelyn täytäntöönpanoasetuksen menettelylliset takeet.....	11
Perhe.....	11
Perheen jäljittäminen	11
Holhooja/edustaja.....	11
Menettelylliset takeet	12
Sukulainen	12
Perheestään eroon joutunut lapsi	12
Ilman huoltajaa oleva lapsi.....	12
1. Lapsen edun periaatteen tausta ja tekijät.....	13
1.1. Lapsen oikeuksia koskeva toimintamalli	14
1.2. Ensisijaisesti huomioon ottamista koskevan käsitteen purkaminen	15
1.3. Monialaisuus ja puolueettomuus	16
1.4. Etua koskevat prosessit	16
1.5. Lapsen etu ja oikeus tulla kuulluksi	16
1.6. Lapsen edun tekijöiden punnitseminen	17
2. Menettelylliset takeet	19
Turvallisuus.....	19
Pätevä henkilöstö.....	19
Kansainvälisen suojelun hakeminen	20
Rekisteröityminen	20
Ensisijainen käsittely / keston mukauttaminen	20
Poikkeus rajamenettelyistä / nopeutetuista menettelyistä / fast-track-menettelyistä.....	21
Oikeudellisen edustuksen tarjoaminen	21
Oikeudellisen neuvonnan tarjoaminen.....	21
Tiedottaminen ja tulkkaukset.....	22
Lapsen näkemysten kuuleminen ja lapsen osallistuminen.....	22
Tosiseikkojen selvittäminen	23
Lapsen edun dokumentointi	24
Perheen yhtenäisyyden kunnioittaminen.....	24
Lapsen hakemuksen arviointi.....	25

Lapsen etua koskevat suositukset.....	25
Oikeussuojakeino	25
Turvatakeita ei ole käytössä.....	26
3. Lapsen edun toteuttaminen käytännössä	27
3.1. Yhteistyö lastensuojelupalvelujen kanssa	27
Muiden oikeuksien turvaaminen	27
3.2. Menettelyllisten takeiden käyttöönotto	27
3.3. Lapsen yksilölliset olosuhteet	30
3.4. Mahdolliset kasvaneet vaaratekijät ja haavoittuvuudet	30
3.5. Erilaisia menettelyväyliä	31
Dublin-asetus.....	31
Nopeutetut menettelyt ja rajamenettelyt.....	31
Muita menettelyväyliä	32
3.6. Sukulaisen / mukana olevan aikuisen nimeäminen huolenpitäjäksi/hoohoojaksi	32
4. Lasten haavoittuvuus- ja riski-indikaattorit	33
Lapset, joiden mukana on vanhempia	33
Perheestään eroon joutuneet lapset	34
Naimisissa olevat lapset	34
Lapsikaupan uhrit	36
Muiden haavoittuvuuksien arviointi.....	37
Liite I – Etua koskeva malli.....	38
Liite II – Toimintalinjoja ja ohjeita koskevat asiakirjat.....	40
Liite III – Oikeudellinen kehys	42
Kansainvälinen lainsäädäntö.....	42
EU:n lainsäädäntö.....	43
Ei-sitovat säännökset	45
Liite IV – Lähdeluettelo	46

Lyhenneluettelo

Uudelleenlaadittu turvapaikkamennettelydirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/32/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kansainvälisen suojelun myöntämistä tai poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä (uudelleenlaadittu)
Ihmiskaupan vastainen direktiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäättöksen 2002/629/YOS korvaamisesta
AT	Itävalta
BE	Belgia
BG	Bulgaria
BIA	Edun arviointi
BIC	Lapsen etu
BID	Edun määrittäminen
CEAS	Euroopan yhteinen turvapaikkajärjestelmä
CH	Sveitsi
CP	Lastensuojelu
CRC	YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1989)
CRC-komitea	Lapsen oikeuksien komitea
CY	Kypros
DE	Saksa
DK	Tanska
Dublin III -asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta (uudelleenlaadittu)
EASO	Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirasto
EE	Viro
EL	Kreikka
ES	Espanja
EU	Euroopan unioni
EU+-maat	Euroopan unionin jäsenvaltiot sekä Norja, Sveitsi, Islanti ja Liechtenstein
FGM/C	Naisten sukuelinten silpominen
FI	Suomi
FR	Ranska
FRA	Euroopan unionin perusoikeusvirasto
HU	Unkari
IE	Irlanti
IT	Italia
IPSN	Erityistarpeisten henkilöiden tunnistamiseen tarkoitetut työkalut
LV	Latvia
MS	Euroopan unionin jäsenvaltio(t)
NL	Alankomaat
NO	Norja

PL	Puola
Uudelleenlaadittu vastaanottodirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/33/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista (uudelleenlaadittu)
RO	Romania
SE	Ruotsi
SI	Slovenia
SK	Slovakia
THB	Ihmiskauppa
Uudelleenlaadittu aseman määrittelyä koskeva direktiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle (uudelleenlaadittu).
UNHCR	YK:n pakolaisvaltuutettu

Johdanto

Tämä asiakirja on painettu versio sähköisestä asiakirjasta EASOn *käytännön opas lapsen edusta turvapaikkamenettelyissä*, joka on saatavilla osoitteessa www.easo.europa.eu.

Käytännön oppaan tarkoitus

Euroopan yhteisen turvapaikkajärjestelmän (CEAS) muodostavassa oikeudellisessa välineessä vahvistetaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden sekä Sveitsin, Norjan, Islannin ja Liechtensteinin (EU+-maat) velvollisuus arvioida lapsen etu ja ottaa se ensisijaisesti huomioon kaikissa lasta koskevissa asioissa ⁽¹⁾. *Käytännön opas lapsen edusta turvapaikkamenettelyissä* (käytännön opas) on laadittu tukemaan EU+-maita lapsen etuun liittyvien velvollisuuksiensa täyttämiseksi.

Lapsen etu on arvioitava ja otettava ensisijaisesti huomioon ⁽²⁾ kaikissa häntä koskevissa toimissa ja päätöksissä ⁽³⁾. Useimmissa EU+-maissa ei kuitenkaan tällä hetkellä ole vakiintunutta prosessia tämän lakisääteisen velvoitteen panemiseksi täytäntöön turvapaikkajärjestelmissä. Euroopan parlamentille ja neuvostolle 12. huhtikuuta 2017 antamassaan tiedonannossa Euroopan komissio kehotti EU:n virastoja laatimaan entistä enemmän lapsen etua koskevia ohjeita ja välineitä. Validoidut havainnot Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) lasten kansainvälisestä suojelusta tekemästä kartoituksesta ovat vahvistaneet, että tarvitaan ohjeita siitä, miten lapsen edun ensisijainen huomioon ottaminen toteutetaan käytännössä.

Tämän käytännön oppaan tarkoituksena on määrittää ja esitellä lapsen edun täytäntöönpanon keskeisiä vaiheita ja ongelmakohtia. Sillä pyritään tukemaan EU+-maita lapsen edun periaatteen soveltamisessa ja parantamaan takuita lapsia koskevissa turvapaikkamenettelyissä. EU+-maiden olisi luotava lapsiystävällisiä turvapaikkaprosesseja, joilla varmistetaan lapsen suojelu kaikissa menettelyissä EU:n ja kansainvälisen lainsäädännön mukaisesti.

Käytännön oppaan sisältö

Käytännön oppaan tavoitteena on antaa toimivaltaisille kansallisille viranomaisille ohjeita ja tukea vaadituista takuista ja turvatakeista, joilla varmistetaan lapsen edun ensisijainen huomioon ottaminen, kun turvapaikkamenettelyissä tehdään lapseen vaikuttavia päätöksiä. Opas on jaettu viiteen osioon, ja mukana on katsaus aihepiirin terminologiaan: 1. lapsen edun tausta ja osatekijät, 2. asiaankuuluvat takuut, 3. ohjeet lapsen edun arviointiin käytännössä, ja 4. haavoittuvuus- ja riski-indikaattorit. Lopuksi käytännön oppaassa esitetään kattava tarkistuslista, jonka tarkoituksena on varmistaa, että vastuulliset viranomaiset suorittavat kaikki keskeiset vaiheet ja ottavat ne asianmukaisesti huomioon lapsen etua arvioitaessa. Opasta täydennetään liitteillä, joihin on koottu aiheen kannalta merkityksellisiä toimintalinjoja ja ohjeita koskevia asiakirjoja ja joissa tehdään katsaus oikeudelliseen kehykseen, muun muassa kansainvälisiin, eurooppalaisiin ja EU:n oikeudellisiin välineisiin.

Käytännön oppaan soveltamisala

Käytännön oppaan soveltamisala rajoittuu siihen, miten lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon turvapaikkamenettelyissä ⁽⁴⁾. Siinä käsitellään vain lapsia, jotka ovat hakeneet tai ilmaisseet haluavansa

⁽¹⁾ On pantava merkille, että EU:n turvapaikkasäännöstössä käytetään käsitettä ”alaikäinen”, joka vastaa käsitettä ”lapsi”. Molemmat tarkoittavat alle 18-vuotiasta henkilöä. Ks. myös terminologia.

⁽²⁾ EU:n perusoikeuskirjan 24 artikla; ks. myös komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle *lasten suojelusta muuttoliikkeen yhteydessä*, 12. huhtikuuta 2017, COM(2017) 211 final, s. 14 (Lasten suojelu muuttoliikkeen yhteydessä).

⁽³⁾ CRC-komitean *yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta)*, 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14; YK:n pakolaisvaltuutetun ohjeita lapsen edusta on asiakirjassa UNHCR, *Safe & Sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, lokakuu 2014; UNHCR ja International Rescue Committee, *Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines*, 2011.

⁽⁴⁾ Joissakin jäsenvaltioissa edun arviointi tehdään vastaanottovaiheessa erikseen kansainvälisen suojelun menettelyistä.

hakea ⁽⁵⁾ kansainvälistä suojelua (perheen kanssa ja ilman huoltajaa olevat lapset). Tilanteissa, joissa muut menettelyväylät kuin kansainvälisen suojelun hakeminen voivat olla lapsen edun mukaisia, asiaankuuluvien viranomaisten (holhoojasta, maahanmuuttoviranomaisista, yleisestä syyttäjistä koostuva toimikunta) olisi suositeltava asianmukaisia ratkaisuja kansallisen lain ja/tai käytännön mukaisesti. Lapsen edun arviointi vastaanottoa (uudelleenlaaditussa vastaanottodirektiivissä tarkoitettulla tavalla) tai muita menettelyväyliä varten ei kuulu tämän käytännön oppaan soveltamisalaan.

Tässä käytännön oppaassa keskitytään turvapaikkamenettelyihin. Lapsen pitäisi voida tehdä vapaaehtoinen ja tietoinen päätös kansainvälisen suojelun hakemisesta. Vanhemmat/holhooja/edustaja ja/tai lastensuojelun toimijat voivat jatkuvasti arvioida, onko hakemuksen tekeminen lapsen edun mukaista. Sen varmistaminen, että edun arviointia noudatetaan, edellyttää yhteistyötä kaikkien niiden asiaankuuluvien toimijoiden välillä, joilla on valtuudet arvioida jatkuvasti lapsen etua, kansallisen lain ja/tai käytännön mukaan. Lastensuojelu ja arvioinnin tekeminen lapsen edun arvioinnista ovat turvapaikkamenettelyä laajempia, ja siksi lastensuojeluviranomaisten ja muiden toimijoiden, kuten vastaanottoviranomaisten, holhoojan/edustajan ja oikeudellisten neuvonantajien, on tehtävä jatkuvasti kokonaisvaltaista yhteistyötä.

Käytännön oppaalla pyritään tukemaan edun periaatteen käytännön täytäntöönpanoa turvapaikkamenettelyissä EU:n säännösten ja muun asiaankuuluvan EU:n lainsäädännön ⁽⁶⁾ mukaisesti. Opas on laadittu se huomioon ottaen, että lapsen edun käsittelyssä on eri EU+-maissa eri käytäntöjä ja toimijoita, ja kansallisten viranomaisten on varmistettava, että turvapaikkamenettelyissä on otettu käyttöön kaikki asiaankuuluvat suojelua koskevat takuut ja turvatakeet.

Käytännön oppaan laatiminen

EASO on laatinut käytännön oppaan Belgian, Tanskan, Suomen, Irlannin, Norjan ja Romanian sekä Euroopan komission, Euroopan perusoikeusviraston (FRA), Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisiasiain päävaltuutetun (UNHCR) ja YK:n lastenrahaston (Unicef) asiantuntijaryhmän tuella. Lisäksi on kuultu Euroopan komissiota ja EU+-maita sekä kansainvälisiä järjestöjä. Opas on syntynyt kokemuksen yhdistämisen tuloksena, ja yhteisenä tavoitteena on ollut saada aikaan korkeatasoiset kansainvälisen suojelun menettelyt. Käytännön oppaassa otetaan lisäksi huomioon EASO:n Kreikassa ja Italiassa sisäisten siirtojen ohjelmalle antaman tuen yhteydessä määritetyt parhaat käytännöt ⁽⁷⁾ sisäisen siirron kriteerit täyttävien lasten edun arvioinneissa.

Oppaan käyttäminen

Käytännön oppaassa annetaan yleisiä ohjeita, ja sitä voidaan käyttää vertailukohtana ja ottaa siitä vaikutteita, kun lapsia koskevia kansallisella tasolla laadittuja erityisiä pysyväisohjeita päivitetään ja/tai parannetaan.

Oppaassa ehdotetun parhaan edun tarkistuslistan tarkoituksena on tukea jatkuvaa tietojen keräämisen ja arvioinnin prosessia ja varmistaa sen toteutuminen. Sen avulla arvioija voi tarkistaa, onko asiaankuuluvat tiedot ja turvatakeet annettu tietosuoja/tietoturva asianmukaisesti huomioiden.

Käytännön opasta voidaan käyttää yhdessä asiaankuuluvan EU:n, kansainvälisen ja kansallisen lainsäädännön kanssa lapsen oikeuksia koskevaa toimintamallia noudattaen ⁽⁸⁾. Lisäksi lapsen edun arvioinnin toimintalinjoista ja ohjeista on olemassa lukuisia asiakirjoja, joita hyödynnettiin laadittaessa tämän oppaan ohjeita kyseisen periaatteen täytäntöönpanosta. Lisää viiteaineistoa on saatavilla tämän oppaan toimintalinjoja ja ohjeita koskevista asiakirjoista (liite III).

⁽⁵⁾ Tämä ei vaikuta joidenkin jäsenvaltioiden järjestelyihin, joiden mukaan lapset voivat tehdä hakemuksen omasta puolestaan tai vanhempiensa tai edustajiensa välityksellä (uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 7 artiklan 3 kohta), ja se sisältää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tekemisen, tekemisen rekisteröimisen ja jättämisen niiden eri vaikutusten vuoksi (uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 6 artikla).

⁽⁶⁾ Muun muassa asiaankuuluvat säännökset Euroopan parlamentin ja neuvoston [direktiivissä 2011/36/EU](#), annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta, (ihmiskaupan vastainen direktiivi) (EUVL L 101, 15.4.2011, s. 1).

⁽⁷⁾ [Neuvoston päätös \(EU\) 2015/1523](#), annettu 14 päivänä syyskuuta 2015, Italian ja Kreikan hyväksi toteutettavien kansainvälistä suojelua koskevien väliaikaisten toimenpiteiden käyttöön ottamisesta.

⁽⁸⁾ Ks. toimintalinjoja ja ohjeita koskevat asiakirjat (liite II) ja oikeudellinen kehys (liite III).

Käytännön opas ja EASOn muut tukivälineet

EASOn tehtävänä on tukea EU+-maita Euroopan yhteisen turvapaikkajärjestelmän täytäntöönpanossa muun muassa yhteisen koulutuksen, yhteisten laatuvaatimusten ja yhteisten alkuperämaatiетоjen avulla. Kaikkien EASOn tukivälineiden tapaan tämän käytännön oppaan perustana ovat Euroopan yhteisen turvapaikkajärjestelmän yhteiset vaatimukset. Ohjeiden pitäisi katsoa täydentävän muita saatavilla olevia EASOn välineitä, erityisesti *käytännön opasta iän arvioinnista*, *käytännön opasta perheen jäljittämisestä* ja lasten puhuttelua koskevaa koulutusmoduulia.

Terminologia

län arviointi

län arviointi on prosessi, jossa viranomaiset pyrkivät arvioimaan henkilön kronologisen iän tai ikähaarukan, jotta voidaan määrittää, onko henkilö lapsi vai aikuinen ⁽⁹⁾.

Lapsen etua koskeva puhuttelu

Lapsen etua koskevilla puhutteluilla tarkoitetaan lapsen, lapsen holhoojan ja lapsen huolenpidosta ja suojelusta vastaavan muun henkilön puhuttelua. Joissakin jäsenvaltioissa lapselle voidaan tehdä useampi kuin yksi puhuttelu. Näitä puhuttelua tehdään lapsen edun arvioimiseksi jatkuvasti. Ne voivat olla erillisiä tai osa henkilökohtaista puhuttelua tai muuta puhuttelua (perheen jäljittämistä koskeva puhuttelu, haavoittuvuuden arviointia koskeva puhuttelu jne.). Puhuttelujen tekemisen olisi perustuttava siihen, että yksittäisen lapsen edun arvioiminen on jatkuva prosessi eikä kertaluonteinen toimenpide. Lapsen edun ottaminen ensisijaisesti huomioon on olennaista kaikissa päätöksissä ja menettelyissä, myös puhutteluissa. Sitä voidaan päivittää ja tarkistaa.

Edun arviointi ja määrittäminen

Lapsen oikeuksien komitean (CRC-komitean) virallisen tulkinnan mukaan lapsen edun arviointi

on ainutlaatuinen toimenpide, joka on suoritettava kussakin yksittäisessä tapauksessa [...] sisältää niiden tekijöiden arvioinnin ja tasapainottamisen, jotka ovat välttämättömiä päätöksen tekemiseksi tietyssä tilanteessa tietyn yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän osalta.

[...] ”Edun määrittäminen” kuvaa muodollista prosessia, jossa sovelletaan tiukkoja menettelyllisiä takeita ja jonka tavoitteena on määrittää lapsen etu edun arvioinnin perusteella ⁽¹⁰⁾.

Lapsi/alaikäinen

EU:n lainsäädännössä käsitteitä ”lapsi” ja ”alaikäinen” käytetään viittaamaan alle 18-vuotiaaseen henkilöön. On pantava merkille, että EU:n turvapaikkalainsäädännössä käytetään käsitettä ”alaikäinen” samalla tavalla kuin käsitettä ”lapsi” tässä oppaassa, koska sen aihe, etenkin ”lapsen etu”, on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksesta (CRC) johtuva yleisen kansainvälisen lainsäädännön periaate.

Vaaralle alttiit lapset

Tarkoittaa lapsia, jotka voivat altistua jollekin erityiselle vaaratekijälle riippumatta perheen kokoonpanosta/tilanteesta. Lapsi voi olla ilman huoltajaa, erossa perheestään tai vanhempiansa kanssa. Lasta mahdollisesti uhkaavia vaaroja voivat olla muun muassa fyysinen ja henkinen haitta, seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva väkivalta ja muunlainen kaltoinkohtelu tai hyväksikäyttö, pakko- ja lapsiavioliitto, naisten sukuelinten silpominen, mielenterveysongelmat, itsensä vahingoittamisen tai itsemurhan vaara.

Vaaralle alttiita lapsia ovat muun muassa lapsikaupan uhrit tai sen vaarassa olevat lapset, vakavasta henkisestä, fyysisestä tai seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta väkivallasta, myös naisten sukuelinten silpomisesta, pakko- ja lapsiavioliitosta, fyysisestä ja henkisestä haitasta ja muunlaisesta kaltoinkohtelusta tai hyväksikäytöstä selvinneet, perheenpäänä olevat lapset, kansalaisuudettomat lapset, alaikäiset äidit, aseellisiin ryhmiin kuuluneet lapset, vakavista sairauksista kärsivät lapset ja mielenterveysongelmaiset lapset.

⁽⁹⁾ EASO:n käytännön opas iän arvioinnista, 2018; EMV:n sanaston määritelmä iän arvioinnista on saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/home-affairs/content/age-assessment_en; lisätietoa edun arvioinnista ja iän arvioinnista on myös CRC-komitean yleiskommentissa nro 6 (2005), Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6, V.A kohdan 31 kohdan i alakohhta.

⁽¹⁰⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14.

Lapsikaupan uhrit (tai sen vaarassa olevat lapset)

Tarkoittaa lapsia, joiden osalta on kohtuullisia perusteita uskoa, että heitä on ehkä kaupattu, vaikka hyväksikäyttöä ei ole vielä tapahtunut ⁽¹¹⁾. Lapsikaupan uhreilla tai mahdollisilla uhreilla on oikeus apuun ja tukeen heidän erityisolosuhteensa huomioon ottaen ⁽¹²⁾.

Dublin III -asetus ja Dublin-menettelyn täytäntöönpanoasetuksen menettelylliset takeet

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta (uudelleenlaadittu) ⁽¹³⁾. Dublin III -asetuksella viitataan menettelyllisiin takeisiin, muun muassa edustajan nimeämiseen ja siihen, että kaikki asiaankuuluvat asiakirjat ovat heidän käytettävissään ⁽¹⁴⁾.

Perhe

Perheen käsitettä olisi tulkittava laajasti siten, että siihen kuuluvat biologiset vanhemmat, adoptiovanhemmat tai kasvattivanhemmat, sisarukset tai soveltuvin osin laajennetun perheen tai yhteisön jäsenet ⁽¹⁵⁾.

Perheen jäljittäminen

Perheenjäsenten (myös ilman huoltajaa olevien lasten sukulaisten tai entisten hoitajien) etsiminen perheyhteyksien palauttamiseksi ja perheen yhdistämiseksi, kun se on lapsen edun mukaista ⁽¹⁶⁾.

Holhooja/edustaja ⁽¹⁷⁾

Käsitteitä holhooja, edustaja ja oikeudellinen edustaja käytetään epäjohdonmukaisesti/vaihtelevasti kansainvälisessä/EU:n kehyksessä. Termejä ”holhooja/edustaja” käytetään koko käytännön oppaassa yhdessä.

Holhooja on riippumaton henkilö, joka suojaa lapsen etua ja yleistä hyvinvointia ja täydentää lapsen rajallista oikeustoimikelpoisuutta. Holhooja toimii lapsen lakisääteisenä edustajana kaikissa menettelyissä samalla tavalla kuin vanhempi edustaa lastaan ⁽¹⁸⁾.

⁽¹¹⁾ Ihmiskauppa on edelleen erittäin kannattava vakavan järjestäytyneen rikollisuuden muoto, joka on yksiselitteisesti kielletty EU:n perusoikeuskirjan 5 artiklassa sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 79 ja 83 artiklassa. Ihmiskaupan vastaisen direktiivin 2 artiklassa määritellään ihmiskaupparikos ja viitataan nimenomaisesti lapsiuhreihin. Lapsikaupan, jossa pääsääntöisesti tyttöjä kaupataan seksuaalista hyväksikäyttöä varten, ja pakotetun rikollisuuden raportoidaan olevan kasvussa. Ihmiskaupavarkostot ovat käyttäneet hyväkseen muuttoliiketriisiä ja ottaneet kohteekseen heikoimmassa asemassa olevat, erityisesti lapset, ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävän ihmiskaupan riskin kasvamisesta ollaan yleisesti huolissaan. Ks. komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle *Kertomus edistymisestä ihmiskaupan torjunnassa*, 19. toukokuuta 2016, COM(2016) 267 final (edistymiskertomus); Europol, *Situation Report: Trafficking in human beings in the EU*, 765175, helmikuu 2016 (tilanneraportti).

⁽¹²⁾ Ks. ihmiskaupan vastaisen direktiivin 13–16 artikla; ihmiskaupan uhrien oikeuksia EU:ssa koskeva yleiskatsaus on Euroopan komission asiakirjassa *The EU rights of victims of trafficking in human beings*, 2013.

⁽¹³⁾ Dublin III -asetus.

⁽¹⁴⁾ Dublin III -asetuksen 6 artiklan 2 kohta.

⁽¹⁵⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 6 (2005), *Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella*, 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6, uudelleenlaaditun aseman määrittelyä koskevan direktiivin johdanto-osan 19 kappale.

⁽¹⁶⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 6 (2005), *Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella*, 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6; 6 artiklan 4 kohta, Dublin III -asetus ja uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin 24 artiklan 3 kohdan säännökset ja uudelleenlaadittu aseman määrittelyä koskeva direktiivi; ks. myös EASO, *Käytännön opas perheen jäljittämisestä*, 2016.

⁽¹⁷⁾ Terminologiasta on lisäohjeita perusoikeusviraston asiakirjassa *Handbook on Guardianship for children deprived of parental care*, kesäkuu 2014, s. 14–15.

⁽¹⁸⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 6 (2005), *Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella*, 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6; YK:n yleiskokous, *Guidelines for the Alternative Care of Children: yleiskokouksen päätöslauselma*, 24. helmikuuta 2010, A/RES/64/142; FRA, *Handbook on Guardianship for children deprived of parental care*, kesäkuussa 2014, järjestelmässä annetaan ohjeita siitä, miten kansallinen holhoajajärjestelmä perustetaan ja miten sitä käytetään, ja siinä osoitetaan tärkeimmät tehtävät, joista holhoojan olisi huolehdittava. YK:n asiakirjoissa holhoojan käsite on laajempi kuin EU:n säännöstyössä.

Edustajalla tarkoitetaan ”henkilöä tai organisaatiota, jonka toimivaltaiset elimet ovat nimenneet avustamaan ja edustamaan ilman huoltajaa olevaa [lasta] [kansainvälistä suojelua koskevissa] menettelyissä, jotta lapsen etu voidaan varmistaa ja tehdä tarvittaessa [lapsen] puolesta oikeustoimia ⁽¹⁹⁾.

Edustajan asema poikkeaa oikeudellisen edustajan asemasta, sillä oikeudellinen edustaja on oikeudellinen neuvonantaja tai pätevä asianajaja / oikeusalan ammattihenkilö, joka antaa oikeudellista apua, puhuu lapsen puolesta ja edustaa häntä oikeudellisesti kirjallisilla lausunnoilla ja henkilökohtaisesti turvapaikkamenettelyissä ja muissa oikeudellisissa menettelyissä kansallisen lainsäädännön mukaisesti ⁽²⁰⁾.

Menettelylliset takeet

Menettelylliset takeet ovat erityisiä tukitoimenpiteitä, jotka on otettu käyttöön sellaisten olosuhteiden luomiseksi, joita henkilöt, joilla on erityistarpeita, tarvitsevat päästäkseen toimivasti menettelyihin ja esittääkseen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa perustelemiseksi tarvittavat tiedot. Hakijat, joilla on erityistarpeita, voivat niiden avulla käyttää oikeuksiaan ja täyttää veloitteensa uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin mukaisesti ⁽²¹⁾.

Dublin III -asetuksessa ”menettelyllisillä takeilla” viitataan muutoksenhakuun liittyviin säännöksiin. CRC-komitean yleiskommentissa nro 14 luetellaan molemmat edellä mainitut takeet sekä sellaisia menettelyllisiä takeita kuin oikeus tulla kuulluksi ja muutoksenhakuoikeus.

Sukulainen

Lapsen aikuinen täti, setä, eno tai isovanhempi, joka on jäsenvaltion alueella, riippumatta siitä, onko lapsi syntynyt avioliitossa vai sen ulkopuolella tai onko hänet adoptoitu kansallisen lainsäädännön mukaisesti ⁽²²⁾. Jos asiaankuuluva viranomais on nimennyt sukulaisen virallisesti, heihin viitataan tässä oppaassa **huoltajina** ⁽²³⁾.

Perheestään eroon joutunut lapsi

Lapsi, joka on joutunut ”eroon molemmista vanhemmistaan tai aiemmasta laillisesta tai tavanmukaisesta ensisijaisesta huoltajastaan” muttei välttämättä muista sukulaisistaan. Näihin voivat siten kuulua lapset, jotka ovat jonkun muun aikuisen perheenjäsenen tai sukulaisen seurassa ⁽²⁴⁾. Käsite ei kuulu voimassa olevaan EU:n turvapaikkasäännöstyöhön. EU:n turvapaikkasäännöstössä perheestään eroon joutuneet lapset kuuluvat ilman huoltajaa olevien lasten luokkaan.

Ilman huoltajaa oleva lapsi

Lapsi, joka saapuu jäsenvaltioiden alueelle ilman hänestä joko asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön tai käytännön mukaisesti vastuussa olevaa aikuista, niin kauan kuin hän ei tosiasiallisesti ole tällaisen henkilön huostassa; tämä tarkoittaa myös alaikäistä, joka jää ilman huoltajaa sen jälkeen, kun hän on saapunut jäsenvaltioiden alueelle ⁽²⁵⁾.

⁽¹⁹⁾ Uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 2 artiklan n alakohta ja uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin 2 artiklan j alakohta.

⁽²⁰⁾ FRA, *Handbook on Guardianship for children deprived of parental care*, kesäkuu 2014.

⁽²¹⁾ Uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin johdanto-osan 29 kappale ja 2 artiklan d alakohta.

⁽²²⁾ Dublin III -asetuksen 2 artiklan h alakohta.

⁽²³⁾ Tämä ei vaikuta siihen, että jäsenvaltiot katsovat ”huoltamisen” laitoksen, keskuksen hallinnojan tai jonkin muun toimijan kuin sukulaisen tehtäväksi. Joissakin jäsenvaltioissa huoltaja on henkilö/laitos, joka vastaa lapsen päivittäisestä huolenpidosta eli majoituksesta, ruoasta, koulunkäynnistä jne.

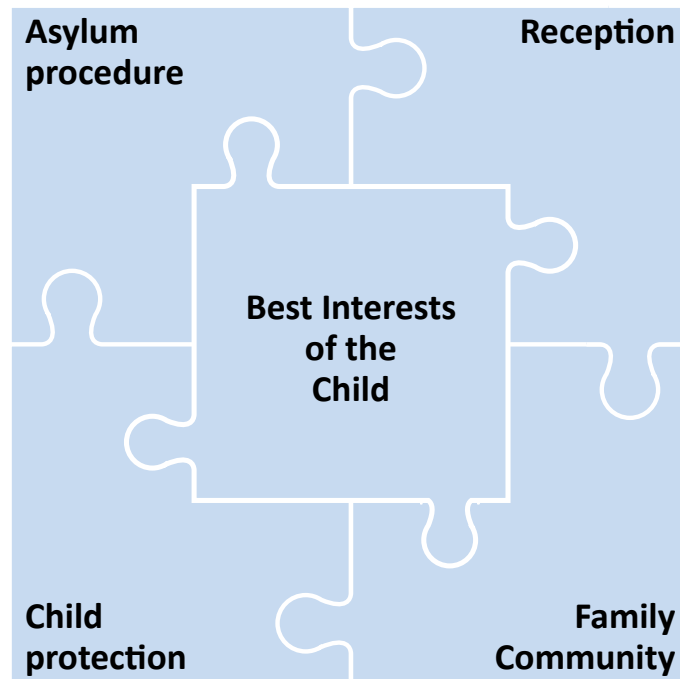
⁽²⁴⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 6 (2005): Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6, III kohdan 8 alakohta.

⁽²⁵⁾ Uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin 2 artiklan e alakohta; uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 2 artiklan m alakohta; uudelleenlaaditun aseman määrittelyä koskevan direktiivin 2 artiklan l alakohta; Dublin III -asetuksen 2 artiklan j alakohta, perheenyhdistämisdirektiivin 2 artiklan f alakohta, CRC-komitean yleiskommentti nro 6 (2005): Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6, III kohdan 7 alakohta; ks. myös UNHCR ja Unicef, *Safe and Sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, 2014, s. 22.

1. Lapsen edun periaatteen tausta ja tekijät

Lapsen etu on **oikeus, periaate ja menettelysääntö**, jonka juuret ovat tiukasti kansainvälisessä (lasten oikeuksien yleissopimuksen 3 artikla) ⁽²⁶⁾ ja EU:n lainsäädännössä, muun muassa EU:n perusoikeuskirjassa ⁽²⁷⁾ (24 artikla), ja jolle on annettu entistä enemmän painoarvoa **uudelleenlaatimisehdotuksissa** ⁽²⁸⁾ Euroopan yhteisessä turvapaikkajärjestelmässä. EU:n perusoikeuskirjan 24 artiklassa todetaan, että ”kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”, ja lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklassa todetaan, että ”kaikissa (...) toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”. Velvollisuus varmistaa, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon, on toistettu EU:n turvapaikkasäännöstössä ⁽²⁹⁾.

Lapsen edun ottaminen ensisijaisesti huomioon on jatkuva prosessi, joka edellyttää arviointia ennen jokaisen tärkeän hallinnollisen päätöksen tekemistä. Edun arviointia koskevat prosessit olisi aloitettava ennen turvapaikkamenettelyä ja niitä olisi jatkettava sen jälkeen. Kun lapsi on turvapaikkamenettelyssä, edun arviointi on lastensuojelun, turvapaikkaviranomaisten ja muiden toimijoiden vastuulla. Lastensuojelun toimijat tekevät samanaikaisesti edun arviointeja useisiin tarkoituksiin (vastaanotto, koulunkäynti, huostaanotto jne.). Tämä ei kuitenkaan vapauta turvapaikkaviranomaisia niiden vastuusta ottaa lapsen etu ensisijaisesti huomioon kaikissa turvapaikkamenettelyn vaiheissa. Näiden arviointien ei pitäisi sulkea toisiaan pois. Niiden pitäisi olla vastavuoroisia siten, että kaikissa prosesseissa voidaan hyötyä tarvittavista yhteisvaikutuksista ja välttää päällekkäisyyksiä.

⁽²⁶⁾ Lapsen oikeuksien yleissopimus on saatavilla osoitteessa <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>

⁽²⁷⁾ Euroopan unionin perusoikeuskirja on saatavilla osoitteessa <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>

⁽²⁸⁾ Euroopan komissio, ”Oikeutesi EU:ssa”, on saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/ceas_provision_on_children_table_updated_en.pdf

⁽²⁹⁾ Katso toimintalinjoja ja ohjeita koskevat asiakirjat (liite III).

Havainnot EASOn lasten turvapaikkamenettelyjä koskevasta kartoituksesta

EASOn vuoden 2017 validoitujen kartoitushavaintojen mukaan edun arviointi voidaan tehdä turvapaikkamenettelyn eri vaiheissa. Irlannissa arviointi tehdään ennen kuin lastensuojelun toimija aloittaa kansainvälistä suojelua koskevan menettelyn. Neljässätoista EU+-maassa (Belgia, Espanja, Italia, Itävalta, Kypros, Latvia, Norja, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Suomi, Sveitsi, Tanska ja Viro ⁽³⁰⁾) etua arvioidaan kaikissa turvapaikkamenettelyn vaiheissa. Tarkemmin sanottuna Espanjassa ja Suomessa vastaanottoa varten tehtävä edun arviointi suoritetaan vastaanottokeskuksissa, ja sosiaalityöntekijät huolehtivat siitä.

Bulgariassa ja Kreikassa edun arviointi tehdään, jos yleiselle syyttäjälle tiedotetaan asianmukaisesti ⁽³¹⁾, ja Ranskassa kansainvälisen suojelun hakemisen jälkeen. Puolassa turvapaikkaviranomainen tekee arvioinnin tehdessään päätöstä kansainvälisestä suojelusta.

1.1. Lapsen oikeuksia koskeva toimintamalli

Tässä käytännön oppaassa korostetaan, että edun arvioinnissa kansallisia viranomaisia sitovat lapsen oikeuksia koskeva oikeuksiin perustuva toimintamalli. CRC-komitean yleiskommentissa nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon annetaan valtiollisille osapuolille virallinen tulkinta ja ohjeet sen täytäntöönpanosta. Tämä sisältää menettelylliset takeet niiden täytäntöönpanon takaamiseksi ⁽³²⁾. Lapsen oikeuksia koskeva toimintamalli verrattuna valtiokeskeiseen toimintamalliin:

[...] Sillä edistetään kaikkien lasten oikeuksien toteutumista yleissopimuksen mukaisesti kehittämällä velvoitettujen valmiuksia täyttää niiden velvoitteet noudattaa, suojata ja täyttää oikeudet (4 artikla) ja oikeuksienhaltijoiden valmiuksia vaatia oikeuksiaan aina syrjimättömyyttä (2 artikla), lapsen edun huomioon ottamista (3 artiklan 1 kohta), henkeä, selviytymistä ja kehittymistä (6 artikla) ja lapsen näkemysten kunnioittamista (12 artikla) koskevien oikeuksien ohjaamana. [...] Tämä lapsen oikeuksia koskeva toimintamalli on kokonaisvaltainen, ja siinä korostetaan lapsen vahvuuksien ja valmiuksien tukemista sekä niiden kaikkien sosiaalisten järjestelmien vahvistamista ja tukemista, joihin lapsi kuuluu: perheen, koulun, yhteisön, instituutioiden, uskonto- ja kulttuurijärjestelmien ⁽³³⁾.

Jotta lapsen etu voidaan ottaa ensisijaisesti huomioon, kokonaisvaltaisia ja lapsikeskeisiä prosesseja on käytettävä jatkuvasti. Siinä on otettava huomioon lapsen yksilölliset ja erityiset olosuhteet ja tarpeet kaikissa toimissa ja päätöksissä, jotka vaikuttavat lapseen, riippumatta siitä, onko niiden aikaväli lyhyt, keskipitkä vai pitkä.

5. Lasten edun käsitteen täysimääräinen soveltaminen edellyttää sellaisen oikeuksiin perustuvan toimintamallin kehittämistä, jossa kaikki toimijat ovat mukana, jotta voidaan varmistaa lapsen kokonaisvaltainen fyysinen, henkinen, moraalinen ja hengellinen koskemattomuus ja edistää hänen ihmisarvoaan ⁽³⁴⁾.

Edun arvioinnin ensisijaisen huomioon ottamisen olisi oltava osa yksilöllistä prosessia, joka tehdään kaikille lapsille, jotka ovat ilmaisseet aikomuksensa hakea kansainvälistä suojelua, ja se koskee kaikkia kansainväliseen suojeluun liittyviä päätöksiä ja menettelyjä.

Lasten erityisten menettelytarpeiden määrittäminen on myös uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin mukainen velvoite. Niin on myös haavoittuvuusarviointien tekeminen uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin mukaisesti³⁵. Tähän voi kuulua kaikkien toimijoiden, kuten lastensuojelun toimijoiden tai palveluntarjoajien, mukaan ottaminen.

⁽³⁰⁾ Edun arviointi alkaa siitä, kun lapsi löydetään/tunnistetaan.

⁽³¹⁾ Jos syyttäjälle ei ilmoiteta asianmukaisesti, arviointi tehdään puhuttelussa.

⁽³²⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, V kohta.

⁽³³⁾ YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean yleiskommentti nro 13: Oikeus saada opetusta (yleissopimuksen 13 artikla), 8. joulukuuta 1999, E/C.12/1999/10, 59 kohta.

⁽³⁴⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, I.A kohta 4 ja 5 alakohta.

⁽³⁵⁾ Ks. myös uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin 23 artiklan 4 kohta – Kuntoutuspalvelut ja -tuki.

Käynnissä olevissa edun arvioinneissa olisi otettava huomioon se, että lapsen valmiudet ⁽³⁶⁾ tai erityistarpeet kehittyvät ajan myötä ja että toteutettuja toimenpiteitä voidaan tarkistaa tai mukauttaa sitä vastaavasti sen sijaan, että tehtäisiin lopullisia tai peruuttamattomia päätöksiä.

1.2. Ensisijaisesti huomioon ottamista koskevan käsitteen purkaminen

CRC-komitean sanoin lapsen edun periaatteen käsitteellä ”on tarkoitus varmistaa sekä kaikkien yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täysimääräinen ja tehokas nauttiminen että lapsen kokonaisvaltainen kehitys” ⁽³⁷⁾. Edun arvioinnin huomioon ottaminen ensisijaisesti kussakin asiaankuuluvassa päätöksessä tarkoittaa aloittamista kunkin yksittäisen lapsen erityisolosuhteiden arvioinnista ⁽³⁸⁾, kyseistä lasta koskevien asiaankuuluvien tekijöiden määrittämistä ja arviointia, niiden käsittelyä ja niiden painoarvon määrittämistä suhteessa toisiinsa ⁽³⁹⁾.

Lapsen etu on **ensisijaisesti** otettava huomioon, ja sitä on ehkä punnittava suhteessa muihin, myös valtion, etuihin. Edun arvioinnille annettava painoarvo on osa päätöksentekijän analyysia. Lapsen edulla on korkea prioriteetti eikä se ole pelkästään yksi monista huomioon otettavista seikoista ⁽⁴⁰⁾. Olisi pidettävä mielessä, että muihin yhteyksiin verrattaessa edun arvioinnin on oltava **kaikessa tärkeimpänä huomioon otettava seikka** eli määräävä tekijä päätöstä tehtäessä.

Esimerkkejä lapsen turvapaikkamenettelyissä vaikuttavista päätöksistä voivat olla muun muassa päätös erillisen henkilökohtaisen puhuttelun tekemisestä lapsen kanssa ilman vanhempien läsnäoloa; päätös siitä, onko lapsen edun mukaista tulla kuulluksi, missä paikassa ja milloin puhuttelu pitäisi pitää ja miten kauan sen pitäisi kestää; lapsen kanssa toimivan tulkin / hakemuksen käsittelijän / rekisteröintivirkailijan valitseminen; päätös iän arvioinnin tekemisestä tai lapsen perheen jäljittämisen aloittamisesta; päätös siitä, erotetaanko lapsen hakemus vanhempien hakemuksesta.

CRC-komitean ja siirtolaiskomission (CMW) vuoden 2017 yhteisessä yleiskommentissa yleisten periaatteiden täytäntöönpanosta kansainvälisen muuttoliikkeen yhteydessä (CRC:n kommentti nro 22 ja CMW:n kommentti nro 3) ⁽⁴¹⁾ esitetään myös konkreettisia tilanteita, joissa tarvitaan virallista arviointia/ määrittämistä ⁽⁴²⁾.

Tämä koskee myös laajemmin kaikkia lapsen hakemuksen arvioinnin näkökohtia ja edun arvioinnin huomattavia suojeluun liittyviä näkökohtia. Esimerkkejä tällaisista näkökohdista ovat lapsen kohdistuva vaino, perheen läsnäolo alkuperämaassa tai muissa maissa, sisäisen paon vaihtoehto lapselle (jos on lainkaan sovellettavissa), turvallinen kolmas maa (jos on lainkaan sovellettavissa), turvatakeet ja lasten tilanteen kannalta asiaankuuluvat eriytetyt oikeudelliset rajat eli todistustaakka, tulkinta hakijan eduksi jne.

⁽³⁶⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, 84 kohta.

⁽³⁷⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, I.A kohta 4 ja 5.

⁽³⁸⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, V kohta 46 ja 48–51.

⁽³⁹⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, V.2 kohta, 80 alakohta; lisätietoa on EASOn raportissa *lasten turvapaikkamenettelyistä*, 2017.

⁽⁴⁰⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, IV.A.4 kohta 36–40 alakohta.

⁽⁴¹⁾ Tämä yleiskommentti perustuu CRC-komitean Genevessä syyskuussa 2012 käydyissä yleiskeskusteluissa laadittuun asiakirjaan ja raporttiin ja muihin asiakirjoihin, jotka mainitaan CRC-komitean ja CMW:n lasten ihmisoikeuksia kansainvälisen muuttoliikkeen yhteydessä koskevista yleisistä periaatteista 16. marraskuuta 2017 annetun yhteisen yleiskommentin [CMW:n kommentin nro 3 ja CRC-komitean kommentin nro 22 (2017)] A kohdan 5 alakohdassa.

⁽⁴²⁾ Yhteisessä yleiskommentissa [CMW:n kommentissa nro 3 ja CRC-komitean kommentissa nro 22] todetaan, että lapsen etu otetaan täysimääräisesti huomioon maahanmuuttolainsäädännössä, maahanmuuttopolitiikan suunnittelussa, täytäntöönpanossa ja arvioinnissa ja yksittäisten tapausten päätöksenteossa, myös maahantulo- tai oleskeluluvan myöntämisessä tai epäämisessä, maahanmuuton valvontaa koskeissa päätöksissä, sosiaalisten oikeuksien saatavuuden rajoituksissa lapsille ja/tai heidän vanhemmilleen tai lakisääteille holhoojilleen, perheen yhtenäisyyttä ja lapsen huostaanottoa koskeissa päätöksissä, kun lapsen etu otetaan huomioon ensisijaisesti ja se on siten erittäin tärkeä. Erityisesti lapsen etu olisi varmistettava yksiselitteisesti yksittäisissä menettelyissä olennaisena osana kaikkia hallinnollisia tai oikeudellisia päätöksiä, jotka koskevat lapsen maahantuloa, oleskelua tai palaamista, lapsen sijoittamista tai huolenpitoa ja hänen siirtolaisasemaansa liittyvän vanhemman säilöönnottoa tai karkottamista.

Havainnot EASOn lasten turvapaikkamenettelyjä koskevasta kartoituksesta

12 valtiossa (Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Kypros, Latvia, Norja, Ranska, Ruotsi, Sveitsi, Tanska ja Viro) on käytössä virallinen prosessi edun arviointiin turvapaikkamenettelyssä.

Alankomaissa, Puolassa, Romaniassa, Suomessa ja Unkarissa on puolestaan käytössä tiettyjä turvatakeita. Unkarissa edun arvioinnin soveltamisen varmistavia määräyksiä laajennetaan Unkarin turvapaikkalain seuraavassa tarkistuksessa. Kun Alankomaissa ilmenee tarve tehdä edun arviointi, mukaan tulevat NIDOS-säätiö ja lastensuojeluneuvosto. Puolassa edun arviointi tehdään kansainvälisen suojelun tarpeen arvioinnin yhteydessä. Sloveniassa viranomaiset ja mukana oleva henkilöstö ottavat edun arvioinnin ensisijaisesti huomioon kaikissa turvapaikkamenettelyn vaiheissa.

1.3. Monialaisuus ja puolueettomuus

Lapsen edun arvioinnin on oltava monialaista ⁽⁴³⁾, siinä on oltava mukana asiaankuuluvia toimijoita ja sen toteuttavat asiantuntijat, jotka on tarkastettu ja jotka ovat saaneet asiaankuuluvan koulutuksen lasten kanssa työskentelyyn ⁽⁴⁴⁾.

Lapsen etu on puolueetonta eli se ei voi perustua subjektiivisiin asenteisiin, näkemyksiin ja mielipiteisiin. Aikuisen arvio lapsen edusta ei voi kumota velvoitetta kunnioittaa kaikkia yleissopimuksen mukaisia lapsen etuja ⁽⁴⁵⁾. Tämä tarkoittaa, että edun arvioinnilla ei pitäisi koskaan perustella oikeuden epäämistä lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Hyvänä käytäntönä pidetään sen varmistamista, että kaikki lapsen edusta annetut suositukset ja siitä tehdyt arvioinnit tarkastetaan ja hyväksytään **kahden silmäparin periaatteen** mukaisesti, jolloin asiaa tarkastelee vähintään kaksi virkailijaa.

1.4. Etua koskevat prosessit

Kun turvapaikkaviranomaiset ovat ensimmäisinä yhteydessä yksittäiseen lapseen tai ne vastaavat monista eri menettelyllisistä/oikeudellisista väylistä, niitä voidaan kehottaa käynnistämään edun arviointia koskevat prosessit. Näissä tapauksissa ja erityisesti silloin, kun henkilökohtaiseen puhutteluun kuuluu edun arviointiin liittyviä kysymyksiä ja menettelyllisiä takeita, kaikkien asiaankuuluvien toimijoiden olisi oltava mukana eikä lapselta saisi riistää mahdollisuutta tulla edun arviointinsa osalta kuulluksi erikseen.

Käytännön esimerkkejä

Suomessa ja Ruotsissa määrittävillä turvapaikkaviranomaisilla on valmiuksia turvapaikka-asioiden, maahanmuuton, ihmiskaupan ja vastaanoton aloilta. Näin ollen ne tekevät edun arvioinnin ja joskus myös edun määrittämisen kansainvälistä suojelua koskevia menettelyjä laajemmin.

1.5. Lapsen etu ja oikeus tulla kuulluksi ⁽⁴⁶⁾

Lapsen näkemyksiä olisi kuultava ja ne olisi otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaan. Kaikissa päätöksentekoprosesseissa, joissa edun arviointi otetaan ensisijaisesti huomioon, on kunnioitettava lapsen oikeutta ilmaista näkemyksensä vapaaehtoisesti. Jäsenvaltioiden on otettava käyttöön mekanismit, joilla pyydetään näkemystä lapselta, joka pystyy muodostamaan omat mielipiteensä, eli annetaan lapselle mahdollisuus ilmaista toiveensa tulla kuulluksi. Kun lapsi päättää haluavansa tulla kuulluksi, hän voi päättää

⁽⁴³⁾ Suosituksia monialaisen ryhmän käytöstä on myös CRC-komitean yleiskommentissa nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14.

⁽⁴⁴⁾ Perheestään eroon joutuneet lapset Euroopassa -ohjelma, *Lausunto hyvästä käytännöstä*, 2009, s. 6.

⁽⁴⁵⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14.

⁽⁴⁶⁾ Ks. myös YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12: Oikeus riittävään ruokaan (yleissopimuksen 11 artikla), 12. toukokuuta 1999.

miten se tehdään eli tehdäänkö se suoraan vai edustajan (holhoojan/vanhemman) välityksellä. Jos lapsi on ilmaissut näkemyksensä suoraan tai välillisesti, kyseisille näkemyksille on annettava asianmukainen painoarvo lapsen iän ja kehitystason mukaan.

Lapselle olisi myös kerrottava, miten annettuja tietoja käytetään. Lapsen kuuleminen tarkoittaa myös lapsen ottamista mukaan. Tämä edellyttää jälleen, että tietoja annetaan lapselle soveltuvalla tavalla ja autetaan siten lasta ymmärtämään, minkälaisessa tilanteessa hän on (esim. turvapaikkamenettelyssä). Vastaavien virkailijoiden on varmistettava, että lapsen kuuleminen tehdään siten, että siitä ei aiheudu haittaa.

1.6. Lapsen edun tekijöiden punnitseminen

Kaikissa etua koskeissa prosesseissa on otettava asianmukaisesti huomioon lapsen perhetilanne, lapsen alkuperämaan tilanne, erityiset haavoittuvuustekijät, turvallisuus ja vaaratekijät, joille lapsi altistuu, suojelutarpeet, vastaanottavan maan kotouttamistaso sekä henkinen ja fyysinen terveys, koulutus ja sosioekonomiset olosuhteet. Tämän analyysin voivat tehdä turvapaikkaviranomaiselle työskentelevät sosiaalityöntekijät tai muut toimijat, ja se annetaan turvapaikkaviranomaisen saataville. Siinä on otettava huomioon lapsen sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti, kansallinen, etninen tai yhteiskunnallinen tausta, uskonto, vammaisuus, maahanmuutto- tai oleskeluasema, kansalaisuusasema, ikä, taloudellinen tilanne, poliittiset ja muut kannat⁽⁴⁷⁾; kulttuuri- ja kielitausta tai muu asema.

Arvioijien on punnittava lapsen eri oikeuksia ja pyrittävä toteuttamaan mahdollisimman hyvin kaikki lapsen oikeudet⁽⁴⁸⁾. Etua koskeissa asiakirjoissa olisi oltava yksityiskohtainen kuvaus lapsen olosuhteista, muun muassa kaikista turvatakeista ja havainnoista, sekä analyysi, jossa kuvataan tekijöiden punnitsemista, lapselle harkittuja vaihtoehtoja, mikä on lapsen edun mukaista ja miksi.

Seuraavaan luetteloon on myös sisällytetty viittaukset yleiskommentista nro 14⁽⁴⁹⁾, lapsen oikeuksien yleissopimuksesta ja EU:n turvapaikkasäännöstöstä⁽⁵⁰⁾:

- Perheenyhdistämismahdollisuudet (lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 10 artikla, uudelleenlaaditun vastaanottodirektiiviin 23 artiklan 2 kohta)
- Lapsen elämä, henkiinjääminen ja kehittyminen (lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 6 artikla); hyvinvointi
- Lapsen henkilöllisyys (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 8 artikla) ja tausta
- Haavoittuvaa asemaa koskeva tilanne, mahdollinen ihmiskaupan uhri (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 32 ja 39 artikla, uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin 23 artiklan 2 kohta, Dublin III -asetuksen 6 artiklan 3 kohdan c alakohta); muut erityistarpeet (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 20 ja 22 artikla, uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin 22 artikla)
- Lapsen oikeus saada opetusta (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 28 artikla)
- Lapsen oikeus terveyteen (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 24 artikla)
- Perheen yhtenäisyys (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 9 artikla, Dublin III -asetuksen 8 artiklan 2 kohta ja aseman määrittelyä koskevan direktiivin 25 artikla); perheympäristön säilyttäminen ja suhteiden ylläpitäminen
- Lapsen näkemysten kuuleminen (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 12 artikla)
- Lapsen suojeleminen ja turvallisuus (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 19 artikla)
- Syrjimättömyysperiaate (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 2 artikla)

⁽⁴⁷⁾ CRC-komitean ja CMW:n yhteinen yleiskommentti CMW:n nro 3 (2017) ja CRC-komitean nro 22 (2017) lasten ihmisoikeuksia kansainvälisen muuttoliikkeen yhteydessä koskevista yleisistä periaatteista, 16. marraskuuta 2017, I kohta, 3 alakohta.

⁽⁴⁸⁾ Yleissopimuksen oikeuksilla ei ole tärkeysjärjestystä; kaikki siinä säädetyt oikeudet ovat lapsen edun mukaisia. CRC-komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etuna otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14.

⁽⁴⁹⁾ Keskeiset asiat, jotka on otettava huomioon lapsen etua arvioitaessa, on lueteltu CRC-komitean lapsen oikeudesta saada etuna otetuksi ensisijaisesti huomioon annettun yleiskommentin nro 14 (3 artikla, 1 kohta), V osassa, 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, V.A kohta, 48 alakohta.

⁽⁵⁰⁾ Lisätietoa on perusoikeusviraston raportissa perusoikeuksista, 2018, s. 184–186.

- Huolenpito ja ohjaus lapsen kehittyvien valmiuksien mukaisesti (lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 5 artikla)

Nämä ovat mukana EU:n säännöstyössä, ja seuraavassa kaaviossa esitellään joitakin keskeisiä tekijöitä (viitteellisesti) lapsen edusta ja annetaan viitteenä oikeudellinen väline. Lisäohjeita, asiaankuuluvia toimintalinjoja ja ohjeita koskevia asiakirjoja on liitteessä I ja kansainvälinen ja EU:n oikeudellinen kehys liitteessä II ⁽⁵¹⁾.

⁽⁵¹⁾ Kaikki oikeudelliset viittaukset kuvassa viittaavat uudelleenlaadittuihin EU:n oikeudellisiin välineisiin.

2. Menettelylliset takeet

Lainsäädännössä edellytetään monien turvatakeiden käyttöönottoa sen varmistamiseksi, että lapsen edulle annetaan asianmukainen painoarvo ensisijaisesti huomioon otavana seikkana. Monia näistä turvatakeista voidaan soveltaa yleisesti kaikkiin turvapaikkaa hakeviin lapsiin. Tässä korostetaan erityisesti sitä, miten niitä käytetään lapsen edun arvioinnissa. Esimerkiksi holhoojan saatavuus on yleinen tae kaikille turvapaikkaa hakeville ilman huoltajaa oleville lapsille. Holhoojan ottaminen mukaan edun arviointiprosessiin tai holhoojan tekemän arvioinnin sisällyttäminen on osa turvatakeita, joilla varmistetaan, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon.

Nämä erityiset menettelylliset takeet on aina varmistettava ja niitä on sovellettava osana lasten turvapaikkamenettelyä. Menettelylliset takeet ovat viranomaisten velvoitteita ja lasten oikeuksia. Ottaessaan lapsen edun ensisijaisesti huomioon vastuullisten virkailijoiden pitäisi myös tarkistaa jatkuvasti, että käytössä on tarvittavat menettelylliset takeet. Vastuullisten virkailijoiden olisi varmistettava, että yksittäisen lapsen oikeuksia suojellaan.

On selvää, että lapsen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelyssä on mukana monia toimijoita eri viranomaisista. Ne kaikki ovat vastuussa – oman toimivaltansa rajoissa – lapsen edun ottamisesta ensisijaisesti huomioon. Vastuullinen virkailija voi kuulua mihin tahansa näistä toimijoista/viranomaisista. Sosiaalityöntekijät / lastensuojelun tapausten käsittelijät ovat kuitenkin vastuussa lastensuojelun tapausten käsittelystä.

Tässä oppaassa esiin otettavilla turvatakeilla viitataan kaikkiin lapsen kanssa tehtäviin puhutteluihin, myös henkilökohtaiseen puhutteluun turvapaikkamenettelyn yhteydessä.

Käytännön esimerkkejä

Kyproksessa lapselle annetaan kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen jättämisen yhteydessä erillinen lomake haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tunnistamista varten. Sosiaalihuolto tekee edun arviointeja jatkuvasti siihen asti, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta.

Latviassa etua arvioidaan koko turvapaikkamenettelyn ajan havainnoimalla lasta ja kommunikoimalla lapsen kanssa eri tilanteissa.

Norjassa UDIn tekemässä edun arvioinnissa edellytetään, että lapselle annetaan tilaisuus ilmaista näkemyksensä häntä koskevissa asioissa.

Turvallisuus

Lapsia on suojeltava turvapaikkamenettelyjen ajan kaikenlaiselta väkivallalta, kaltoinkohtelulta, laiminlyönniltä ja hyväksikäytöltä. Turvapaikkavirkailijoiden on havainnoitava tarkkaavaisesti ja otettava huomioon mahdolliset merkit haavoittuvuuksista ja vaaratekijöistä, jotta lasten turvallisuus voidaan varmistaa turvapaikkamenettelyjen ajan (ks. merkkejä haavoittuvuuksista ja vaaratekijöistä koskeva osio).

Lapsen hyvinvoinnista ja kaikista suojelua tai turvallisuutta koskevista huolenaiheista olisi kerättävä tietoa. Tällaisten tietojen kerääminen ja asianmukaisen painoarvon antaminen niille voivat edistää lapsen suojelun varmistamista, esimerkiksi sitä, että lapsi ei joudu sellaisten ihmisten käsiin tai yhteyksiin sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat kohdelleet lasta kaltoin, vahingoittaneet tai kaupanneet lasta. Vastuullisen virkailijan olisi suhtauduttava varovaisesti tämän tiedon lähteeseen ja siihen, miten paljon painoarvoa sille voidaan antaa, koska moni asia on riippuvainen tapauksen yksittäisistä seikoista.

Pätevä henkilöstö

Lasten kanssa toimivien turvapaikkavirkailijoiden olisi oltava **päteviä**, heillä olisi oltava **kokemusta lasten kanssa työskentelystä** ja **asianmukainen koulutus**. Toimivaltaisen viranomaisen, joka on täysin perehtynyt

myös kaikkiin lasten oikeuksiin, ihmiskauppaan ja muihin asiaankuuluviin suojeleasioihin liittyviin oikeudellisiin välineisiin, olisi tehtävä päätökset lapsen kansainvälistä suojelua koskevasta hakemuksesta.

Suoraan lasten kanssa toimivat virkailijat olisi koulutettava **lapsiystävällisten puhuttelutekniikoiden käyttöön** ⁽⁵²⁾. EU+-maiden olisi nimettävä koulutettu ja pätevä erikoishenkilöstö käsittelemään lasten tapauksia ja tarjottava henkilöstölleen jatkuvaa valmiuksien kehittämistä. Myös tulkkeja pitäisi kouluttaa ja perehdyttää lapsille tulkkaukseen.

Kansainvälisen suojelun hakeminen

Lasta pitäisi auttaa tietoisien päätösten tekemisessä kansainvälisen suojelun hakemisesta. Turvapaikan hakeminen on jokaisen lapsen perusoikeus, ja viranomaiset eivät tee sen käytöstä ennakoarviointia. Lapselta on saatava oma näkemys kansainvälisen suojelun hakemisesta. Näkemys on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaan.

Kun hakemus on jo jätetty, lapsi/edustaja voi päättääkin perua hakemuksen, jos on olemassa muita laillisia väyliä, jotka palvelevat paremmin yksittäisen lapsen etua ja hakemus tai mahdolliset seuraukset pakolaiseksi tunnustamisesta eivät ehkä ole kyseisellä hetkellä yksittäisen lapsen etujen mukaisia.

Kun lapsi ymmärtää, että hänen näkemyksensä otetaan huomioon, hän voi olla halukkaampi tekemään yhteistyötä, mikä on hyödyllistä menettelylle.

Rekisteröityminen

Lapsia koskevia takeita olisi sovellettava heti lapsen tunnistamisesta lähtien. Monia turvapaikkamenettelyä koskevia takeita voidaan soveltaa jo hakemuksen tekovaiheessa, ja lapsi katsotaan siitä lähtien hakijaksi. Hakemuksen jättämisen rekisteröinnin aikana olisi kerättävä tietoja, joita ovat muun muassa lapsen biotiedot, perheyhteydet ja yhteyshenkilöt sekä lapsen ja perheen voimassa olevat yhteystiedot.

Eurodac-asetuksessa edellytetään, että jäsenvaltiot ottavat sormenjäljet yli 14-vuotiailta kansainvälisen suojelun hakijoilta ⁽⁵³⁾. Tätä varten ei pitäisi tehdä järjestelmällisesti iän arviointia ⁽⁵⁴⁾. Lapsen iän hyväksymisessä pitäisi sitä vastoin epäselvässä tapauksessa katsoa epäilystä yleisesti hakijan eduksi. Iän arviointi pitäisi tehdä vain, jos on vakavia epäilyjä siitä, onko henkilö lapsi vai ei.

Ensisijainen käsittely / keston mukauttaminen

Lasten turvapaikkamenettelyt olisi käsiteltävä ensisijaisesti. Lasten hakemukset on tunnistettava, ja olisi varmistettava, että niitä, joilla on turvallisuuteen liittyviä huolenaiheita, ei pidetä odottamassa pitkiä aikoja ⁽⁵⁵⁾. Lapsen hakemuksen käsittelyssä on tärkeää mukauttaa menettelyn kesto: hakemuksen asettaminen tärkeysjärjestyksessä etusijalle voi olla lapsen edun mukaista. Muissa tapauksissa heidän etunsa mukaista voi taas olla lepääminen ja palautuminen ennen hakemuksen tutkimisen jatkamista. Lapsen hakemuksen käsittelyn odotusaika turvapaikkamenettelyssä olisi vähennettävä minimiin.

⁽⁵²⁾ EASOn koulutusmoduuli ”Lasten puhuttelu” on turvapaikkahakemusten käsittelijöille tarkoitettu vuorovaikutteinen moduuli, jonka tarkoituksena on parantaa heidän tietämystään ja osaamistaan lasten puhuttelussa ja ottamaan huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, kulttuurivaihtelut ja trauman ja/tai ahdingon vaikutukset. Lisätietoa EASOn koulutusohjelmasta ja moduulista on saatavilla osoitteessa <https://www.easo.europa.eu/training-quality/training>

⁽⁵³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston **asetus (EU) N:o 603/2013**, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, Eurodac-järjestelmän perustamisesta sormenjälkien vertailua varten asetuksen (EU)2013 tehokkaaksi soveltamiseksi, EUVL L 180/1. Olisi pantava merkille, että Eurodac-asetuksen tarkistamisesta tehdyssä nykyisessä ehdotuksessa ehdotetaan iän alentamista kuuteen vuoteen.

⁽⁵⁴⁾ Lisätietoja on EASOn *käytännön oppaassa iän arvioinnista*, 2018.

⁽⁵⁵⁾ Perheestään eroon joutuneet lapset Euroopassa -ohjelma, *Lausunto hyvästä käytännöstä*, 2009, s. 34.

Poikkeus rajamenettelyistä / nopeutetuista menettelyistä / fast-track-menettelyistä

Lapsi pitäisi vapauttaa rajamenettelyistä, nopeutetusta menettelystä ja fast-track-menettelystä, kun näissä menettelyissä ei voida varmistaa lapsen tarvitsemaa riittävää tukea ⁽⁵⁶⁾. Lapselle olisi annettava aikaa levätä ja palautua, kun hänen tarpeensa niin edellyttävät. EU+-mailla olisi oltava käytössä mekanismit, joilla voidaan puuttua hätätilanteisiin, jotka ehkä edellyttävät lapsen/lasten siirtämistä turvallisempaan ympäristöön.

Oikeudellisen edustuksen tarjoaminen

Jos lapselle on nimettävä holhooja/edustaja, kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta ei pitäisi jättää ennen nimeämistä. Holhoojan/edustajan olisi myös avustettava hakemuksen jättämisessä.

Riippumaton ja pätevä holhooja/edustaja olisi nimettävä mahdollisimman pian ilman huoltajaa olevien ja huoltajastaan erilleen joutuneiden lasten takeiden osana. Holhoojalla olisi oltava monia valmiuksia, esimerkiksi kokemusta nuorista ja riittävät valmiudet ja kokemus lapsia koskevista suojelutarpeista. On tärkeää, että lapsi saa tukea ⁽⁵⁷⁾ koko turvapaikkamenettelyn ajan nimetyltä holhoojalta/edustajalta, ja että lapsella on mahdollisuus saada oikeusapua ja oikeudellista neuvontaa.

Lisäksi holhoojan/edustajan nimeämisessä on varmistettava jatkuvuus ja asetettava enimmäismäärä lapsille, joita he voivat samaan aikaan edustaa.

Esimerkki käytännöstä

Belgiassa tuomioistuimien päättyä, voidaan mukana oleva aikuinen nimetä lapsen siviiliholhoojaksi, kun Belgian oleskeluluvan saamista koskevat menettelyt ovat päättyneet. Turvapaikkamenettelyn aikana mukana olevaa aikuista ei voida nimetä lapsen holhoojaksi.

Irlannissa katsotaan olevan kaikkien valtioissa ilman huoltajaa olevien lasten edun mukaista osoittaa lapselle välittömästi sosiaalityöntekijä (joka toimii vanhemman sijasta lapsen holhoojana).

Holhoojalle/edustajalle olisi tiedotettava täysimääräisesti menettelyistä, ja häneltä olisi pyydettyä suostumus, kun se on lapsen edun mukaista. Hänen olisi oltava läsnä kaikissa lapsen kanssa tehtävissä puhutteluissa, koska holhoojan läsnäolo on osa lapsen oikeuksia koskevia takeita, joita puhuttelussa on noudatettava. Tapauksissa, joissa lapset ovat vanhempien kanssa tai lapset ovat joutuneet eroon vanhemmistaan ja huolenpitäjä on sukulainen, lapsen etu voi edellyttää, että he eivät ole puhuttelussa läsnä (ks. myös kohta 3.6 Sukulaisen / mukana olevan aikuisen nimeäminen huolenpitäjäksi/holhoojaksi).

Oikeudellisen neuvonnan tarjoaminen

Uudelleenlaaditussa turvapaikkamenettelydirektiivissä todetaan, että jäsenvaltioiden on nimettävä edustaja mahdollisimman pian ⁽⁵⁸⁾. Uudelleenlaaditussa turvapaikkamenettelydirektiivissä myös säädetään maksuttomien oikeudellisten ja menettelyyn liittyvien tietojen tarjoamisesta hakijan pyynnöstä ensimmäisessä vaiheessa. Lapselle olisi annettava mahdollisuus saada **oikeudellista neuvontaa**. Hyvänä käytäntönä pidetään sen varmistamista, että lapsella on käytettävissään maksuttomia oikeusapupalveluja kaikissa turvapaikkamenettelyn vaiheissa.

Lapsen oikeudelliselle neuvonantajalle olisi annettava tilaisuus osallistua kaikkiin lapsen puhutteluihin. Lapsella pitäisi yleisesti olla joku mukana puhutteluissa, ellei lapsi toisin halua ja kyseiseen pyyntöön voidaan

⁽⁵⁶⁾ Uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 24 artiklan 3 kohta.

⁽⁵⁷⁾ Joissakin jäsenvaltioissa tämä voisi sisältää vain oikeudellisen ja henkisen/moraalisen tuen. Jäsenvaltion mukaan edustajan tehtävänä ei ole antaa sosiaalista tukea (eli se eroaa huolenpitäjän tehtävästä) vaan toimia oikeudellisena edustajana.

⁽⁵⁸⁾ Uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 25 artiklan 1 kohdan a alakohta.

suostua. Koska oikeudellinen neuvonantaja ja/tai edustaja on turvatakeiden kannalta merkittävässä asemassa, olisi päätettävä, kumman läsnäolo on lapsen edun mukaista.

Tiedottaminen ja tulkkaus

Käytössä olisi oltava takeita, joilla varmistetaan, että lapsi voi osallistua turvapaikkamenettelyyn, että hän ymmärtää täysin menettelyn ja sen seuraukset ja että hänelle on kerrottu siitä **lapsiystävällisesti, sukupuoli huomioon ottaen ja ikään sopivalla tavalla sekä kielellä, jota lapsi ymmärtää. Lapsen on voitava** ilmaista näkemyksiään, toiveitaan ja mielipiteitään, kysyä kysymyksiä ja tehdä tietoisien päätöksen prosessiin osallistumisesta.

Lapselle olisi annettava oikea-aikaista tietoa, **tulkausta** ja aineistoja, joissa turvapaikkamenettelyä selitetään, ja hänen pitäisi pystyä tutustumaan tietoihin koko prosessin ajan. Mahdollisuuksien mukaan tulkillla olisi oltava kokemusta tulkkauksesta lapsille. Lapselle olisi annettava asianmukaista ohjausta kaikissa haavoittuvuusarviointien vaiheissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lasta ei pitäisi jättää ilman **asianmukaista ohjausta**, joka holhoojan/edustajan ja muiden asiaankuuluvien toimijoiden eli päivittäistä huolenpitoa koskevista järjestelyistä vastaavan henkilöstön olisi tarjottava.

Lapsen näkemysten kuuleminen ja lapsen osallistuminen

Lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä ja mielipiteensä joko henkilökohtaisesti tai holhoojan/edustajan välityksellä. Lasta on puhuteltava/kuultava osana edun arviointia, jos se on toteuttamiskelpoista ja suositeltavaa yksittäisissä olosuhteissa (esimerkiksi vammaiset lapset, lapset, jotka eivät pysty kommunikoimaan). Lapsen etu olisi otettava huomioon päätettäessä, puhutellaanko lasta turvapaikkamenettelyssä ja miten se tehdään. Tässä oppaassa esiin otettavilla takeilla viitataan kaikkiin lapsen kanssa tehtäviin puhutteluihin, myös henkilökohtaiseen puhutteluun kansainvälisen suojelun yhteydessä.

Lapsen kuuleminen ja asianmukaisen painoarvon antaminen hänen näkemyksilleen

- a. Kaikki puhuttelut on tehtävä turvallisessa, luottamuksellisessa, mukavassa ja lapsiystävällisessä ympäristössä asianmukaisissa paikoissa, jotka auttavat rakentamaan luottamusta lapsen kanssa.
- b. Olisi mietittävä puhuttelujen kestoa, vältettävä toistuvia puhutteluja ja mietittävä puhuttelujen jättämistä väliin, kun se on edun arvioinnin mukaista kunkin lapsen olosuhteet huomioon ottaen.
- c. Lapsen pitäisi tuntea olonsa rennoksi. Toimivaltaisen virkailijan ja tulkin olisi oltava mahdollisimman epämuodollisia.
- d. Tiedot olisi annettava kiertelemättä ja selkeästi. Tietojen ymmärtäminen on tarkastettava.
- e. Mahdollisuuksien mukaan lapselta voitaisiin kysyä, haluaako hän virkailijan ja tulkin olevan miehiä vai naisia. Lapsi voi taustansa mukaan valita jonkun vastakkaista sukupuolta edustavan. Näin voi tehdä esimerkiksi poika, jota mies on käyttänyt seksuaalisesti hyväksi.
- f. Kokeneiden puhuttelijoiden pitäisi pyrkiä käyttämään vaihtoehtoisia puhuttelutekniikoita ja antaa tarvittaessa neuvontaa, esimerkiksi traumaista ja traumaperäisestä stressireaktiosta.
- g. Virkailijoilla ja tulkeilla on salassapitovelvollisuus, ja tämä käsite ja sen säännöt olisi myös selitettävä lapselle.
- h. Lapselle ja holhoojalle olisi kerrottava kaikkien puhuttelujen tarkoituksesta ja siitä, kuka voi saada puhtaaksi kirjoitetun puhuttelun käsiinsä.

Kaikki puhuttelut on tehtävä turvallisessa, luottamuksellisessa, mukavassa ja lapsiystävällisessä ympäristössä asianmukaisissa paikoissa, jotka auttavat rakentamaan luottamusta lapsen kanssa.

Olisi mietittävä puhuttelujen kestoa, vältettävä toistuvia puhutteluja ja mietittävä puhuttelujen jättämistä väliin, kun se on edun arvioinnin mukaista kunkin lapsen olosuhteet huomioon ottaen (esimerkiksi, kun se ei ole käytännöllistä vamman tyyppin vuoksi). Lapset eivät ehkä tarvitse henkilökohtaista puhuttelua kansainvälistä suojelua varten, jos heidän vanhempiansa kertoman perusteella saadaan riittävästi tukea lapsen hakemukselle. Kuten edellä mainittiin, lapsille ei pitäisi tehdä tarpeettomasti useita puhutteluja,

koska se voi ahdistaa heitä ja haitata lapsen edun arviointia lapsen kertomuksen väistämättömän epäjohtomukaisuuden vuoksi. On suositeltavaa välttää useita erillisiä puhutteluja, jotka liittyvät erityisiin menettelyä tai vastaanottoa koskeviin tarpeisiin ja muihin tarpeisiin.

Lapsen pitäisi tuntea olonsa rennoksi. Hyväksi käytännöksi katsotaan valmistelevien käyntien tekeminen paikkaan, jossa kansainvälistä suojelua koskeva puhuttelu pidetään, prosessin selittämistä lapselle tai videon näyttämistä puhutteluhuoneesta, koska ne voivat rentouttaa lasta ja varmistaa tehokkaan osallistumisen. Vastuullisen virkailijan ja tulkin olisi oltava mahdollisimman epämuodollisia. Tiedot olisi annettava kiertelemättä ja selkeästi. Tietojen ymmärtäminen on tarkastettava, koska jotkut lapset eivät ehkä tohdi kysyä kysymyksiä iän, kulttuuritaustan tai henkisen tilan vuoksi.

Lapselta pitäisi mahdollisuuksien mukaan kysyä, haluaisiko hän virkailijaksi ja tulkitse miehen vai naisen. Lapsi voi taustansa mukaan valita jonkun vastakkaista sukupuolta edustavan. Esimerkiksi poika, jota mies on käyttänyt seksuaalisesti hyväksi, voi haluta naispuolisen virkailijan ja tulkin. Jos lapsi on ehkä kokenut tai kokemassa traumaa, hän ei ehkä halua ilmaista tunteita tai mielipiteitä. Kokeneiden puhuttelijoiden pitäisi pyrkiä käyttämään vaihtoehtoisia puhuttelutekniikoita ja antaa neuvontaa.

Puhuttelijan pitäisi äänittää puhuttelu kokonaan etenkin, koska lapsen tarpeet voivat kehittyä, joten on tärkeää nähdä selkeästi, miksi tehtiin tietyt päätökset/suosituksset. Lapsen etu olisi otettava ensisijaisesti huomioon kokonaisvaltaisesti kaikissa puhutteluissa sekä havainnoissa ja suosituksissa aina, kun tehdään lapseen vaikuttava päätös. Virkailijoilla ja tulkeilla on salassapitovelvollisuus, ja tämä käsite ja sen säännöt olisi myös selitettävä lapselle. Lapselle ja holhoojalle/edustajalle olisi kerrottava kaikkien puhuttelujen tarkoituksesta ja siitä, kuka voi saada puhtaaksi kirjoitetun puhuttelun käsiinsä.

Lapsen **näkemykset ja toiveet olisi otettava huomioon** lapsen iän ja kehitystason mukaan. ⁽⁵⁹⁾.

Esimerkki käytännöstä

Norjassa lasten puhutteluja voidaan tehdä seitsemästä ikävuodesta alkaen tai nuoremmille, jos nämä pystyvät muodostamaan omat näkemyksensä ja kun heillä on vanhemmat mukanaan.

Tanskassa lapsen edun arviointi on tavallisesti kiinteä osa henkilökohtaista puhuttelua (kansainvälisestä suojelusta). Yksilöllinen edun arviointia koskeva puhuttelu olisi tehtävä Dublin III -asetuksen nojalla ja päätöksissä siitä, katsotaanko lapsi huoltajan kanssa vai ilman huoltajaa olevaksi.

Ruotsissa korostetaan sitä, että pienillä huoltajan kanssa olevilla lapsilla on samat oikeudet ilmaista näkemyksensä ja omat mielipiteensä kuin ilman huoltajaa olevilla tai vanhemmilla lapsilla, jos he niin haluavat tehdä.

Lapsen oikeutta tulla kuulluksi ei pitäisi rajoittaa vain puhutteluun. Vastuullisen henkilöstön olisi huomioitava tarkasti lapsen näkemyksiä, tarpeita ja mielipiteitä myös muulloin kuin puhuttelussa.

Tosiseikkojen selvittäminen

Vastuullisen virkailijan olisi mahdollisuuksien mukaan aktiivisesti pyrittävä saamaan tietoa asiaankuuluvista lähteistä lapsen edun arvioimiseksi asianmukaisesti turvapaikkamenettelyssä. Tässä yhteydessä olisi otettava yhteyttä niihin, jotka tuntevat lapsen tilanteen, kuten luottohenkilöihin, holhoojaan/edustajaan, nykyiseen huolenpitäjään, vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijöihin ja opettajaan, kun se on lapsen turvallisuuden ja suojelun mukaista ja kun se tehdään tietosuoja ja luottamuksellisuus asianmukaisesti huomioon ottaen. Lasten kanssa työskentelevien on samalla oltava tietoisia siitä, että lapsilla on oikeus yksityisyyteen ja luottamuksellisen suhteen ylläpitämiseen holhoojansa, oikeudellisen edustajansa tai asianajajansa kanssa.

⁽⁵⁹⁾ Kokemuksesta oppimisesta oikeusalalla on tietoa perusoikeusviraston raportissa lapsiystävällisestä oikeudesta:

Jos lapsen tilanteen tuntevia toimijoita pyydetään antamaan turvapaikkaviranomaisille tietoa turvapaikkahakemusta koskevan päätöksen tekemiseksi, heidän on pidettävä ohjenuoranaan edun arviointia, koska ne ovat erilaisia prosesseja, joilla on erilaiset tavoitteet.

Vastuullisen virkailijan olisi varmistettava, että kaikki lasta koskevat asiaankuuluvat tiedot ovat päätöksestä vastaavien viranomaisten saatavilla lapsen edun mukaisesti tietyssä tilanteessa. Kaikki asiaankuuluvat tekijät olisi analysoitava asianmukaisesti ennen suositusten antamista tai päätöksen tekemistä. On tärkeää ottaa huomioon kaikki edun kannalta asiaankuuluvat kulttuuri- ja perhetaustat tekemättä oletuksia lapsen tilanteesta. Lapselle ja/tai holhoojalle olisi aina annettava mahdollisuus antaa lisätietoja.

Lapsen edun dokumentointi

Kun turvapaikkavirkailija alkaa työskennellä lapsen hakemuksen parissa, on dokumentoitava monia kysymyksiä, jotka ovat merkityksellisiä koko turvapaikkamenettelyn ajan ja sen jälkeen. Kaikki edun arviointia koskevan prosessin osat olisi analysoitava, ja niistä olisi esitettävä todisteet yhdenmukaista jatkuvaa arviointia varten. Kaikki olennaiset kysymykset olisi dokumentoitava, esimerkiksi yleisessä hakemusten hallintajärjestelmässä, asiaankuuluvissa tietokannoissa, aineistoon kuuluvissa paperiraporteissa tai käyttämällä sähköisiä lomakkeita ja tarkistuslistoja.

Tämän käsittelyn tulisi sisältää tiedot lapsen perhetilanteesta ja suhteesta nykyiseen huolenpitäjään, holhoojaan/edustajaan tai sijaisperheeseen. Ilman huoltajaa olevien lasten ja vanhemmista eroon joutuneiden lasten osalta sen pitäisi sisältää syyt perheestä eroon joutumiseen, tiedot perheenjäsenten, sisarusten tai sukulaisten sijainnista, näkökohdat perheen kanssa yhteyteen pääsemisestä ja sovellettavin osin kaikki mahdolliset Dublin-menettelyä koskevat tiedot. Siinä olisi selkeästi osoitettava, miten suositukseen on päädytty, jos katsotaan, että on lapselle ja perheelle turvallista ja lapsen edun mukaista aloittaa yhteyksien palauttaminen perheeseen.

Käytetyt tiedot sekä havainnot ja suositukset olisi dokumentoitava ja niistä olisi ilmoitettava tietosuojamääräysten⁽⁶⁰⁾ mukaisesti asian vireillepanoa ja suositusten täytäntöönpanoa varten. Vastuullisen virkailijan olisi arvioitava, olisiko vanhempien oikeuteen nähdä asiakirjat tai tietyt lasta koskevat tiedot tehtävä poikkeus lapsen iästä ja muista seikoista (esim. väkivalta, kaltoinkohtelu, muut ongelmat) riippuen.

Sovellettavien turvatakeiden osalta on tärkeää korostaa uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin ja uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin välisiä yhteyksiä. Edun kokonaisvaltaisen arvioinnin yksi näkökohta on se, että kun arviointi tehdään varhaisessa vaiheessa, on kerättävä ja dokumentoitava tietoja ja todisteita sekä menettely- että vastaanottotarpeita koskevista mahdollisista kysymyksistä.

Perheen yhtenäisyyden kunnioittaminen

Turvapaikkamenettelyjen aikana olisi varmistettava perheen yhtenäisyyden käsitteen kunnioittaminen, ellei lapsen hyvinvointia tai turvallisuutta koskevista huolista muuta johdu. Lapselle olisi annettava mahdollisuus antaa hakemuksestaan lisätietoja, esimerkiksi kaikista uusista yhteyksistä perheenjäseniin tai sukulaisiin tai perheenjäsenten tai sukulaisten saapumisesta lähiaikoina toiseen EU+-maahan⁽⁶¹⁾. Nämä tiedot olisi arvioitava asianmukaisesti. Perheestään eroon joutuneiden lasten tapauksessa (perheen) yhteydet on tarkistettava ja arvioitava mahdollisten vaaratekijöiden määrittämiseksi.

Sisarukset olisi mahdollisuuksien mukaan pidettävä yhdessä ja otettava siinä huomioon kyseessä olevan lapsen etu ja erityisesti heidän ikänsä ja kehitystasonsa. Ilman huoltajaa olevien lasten asuinpaikan muutokset olisivat rajoitettava minimiin.

⁽⁶⁰⁾ Noudattaen täysimääräisesti oikeutta yksityisyyteen ja tietosuojavaatimuksia ja panemalla tiukasti täytäntöön asianmukaiset säännöt tietojen keräämisestä, käytöstä, säilyttämisestä ja saatavuudesta.

⁽⁶¹⁾ Ks. perheen jäljittämistä koskevat vaatimukset uudelleenlaaditun vastaanottodirektiivin 24 artiklan 3 kohdassa.

Lapsen hakemuksen arviointi

Kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen sisällön arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota niiden vaaratekijöiden lisääntymiseen, joille lapset ovat altistuneet, ja vainon tai vakavan haitan lapsikohtaisiin muotoihin ⁽⁶²⁾ (esimerkiksi alaikäisten rekryointi aseellisiin joukkoihin, lapsikauppa, lapsiprostituutio ja/ tai lapsen tiettyjen oikeuksien rikkomiset, haitalliset perinteiset käytännöt).

Kun pohditaan alkuperämaassa tehtävän suojelun mahdollisuutta (uudelleenlaaditun aseman määrittelyä koskevan direktiivin johdanto-osan 25 ja 27 kappale ja 8 artikla), tutkimuksessa on välittömästi otettava huomioon lapsen etu.

On tärkeää ottaa huomioon, että lasten aikakäsitys eroaa aikuisten aikakäsityksestä aiempien kokemusten osalta, eikä heidän kerrontansa ehkä ole selkeää. Tämä voi vaikuttaa huomattavasti kansainvälisen suojelun tarpeen arviointiin.

Ilman huoltajaa olevan lapsen tai perheestään eroon joutuneen lapsen suojelutarpeiden tutkimisessa voi olla tarpeen antaa enemmän painoarvoa tietyille puolueettomille tekijöille, kun tutkitaan vakavaan haittaan perustuvaa hyvin perusteltua vaaraa vainosta ja/ tai vakavan haitan todellista vaaraa. Ilman huoltajaa olevien lasten ja perheestään eroon joutuneiden lasten kansainvälisen suojelun tarpeiden tutkimisessa olisi epäselvissä tapauksissa katsottava epäily hakijan eduksi. ⁽⁶³⁾.

Lapsen etua koskevat suositukset

Toimivaltaisten viranomaisten on otettava huomioon kaikki lapsen ja mukana olevien aikuisten ja/ tai perheenjäsenten kanssa tehdyissä puhutteluissa kerätyt tiedot ja kaikki asiaankuuluvat tiedot lapsen elämästä.

Edun arvioinnin ottaminen ensisijaisesti huomioon kaikissa suosituksissa olisi **selitettävä** ja **perusteltava**. Kaikissa suosituksissa olisi ilmoitettava selkeästi, miten niihin on päädytty. Olisi oltava selkeät pysyväisohjeet siitä, miten suositukset pannaan täytäntöön ja kuka ne panee täytäntöön, muun muassa säännökset näiden suositusten täytäntöönpanon arvioinnille, jotta kaikki tarvittavat muutokset voidaan sitten sisällyttää edun arvioinnin prosessiin. Kansallisella tasolla eri suositusten täytäntöönpanossa on oltava mukana eri toimijoita.

Lastensuojeluviranomaisen olisi ilmoitettava edun arviointia koskevasta suosituksesta lapselle, ja tämä olisi tehtävä erikseen lapsen kansainvälistä suojelua koskevasta hakemuksesta tehdystä päätöksestä. Lapselle pitäisi antaa myös selitys siitä, mitä kyseinen suositus tarkoittaa käytännössä. Lasta koskevia suosituksia pitäisi voida tarkastella uudelleen tai tarkistaa.

Oikeussuojakeino

Lapsen ja holhoojan/edustajan olisi saatava asianmukainen selitys kaikista lapseen vaikuttavista **päätöksistä**, myös tuloksesta, sekä **selitys** taustalla olevista **syistä**.

Näin lapsen oikeutta oikeussuojakeinoin voidaan käyttää myöhemmin tarkoituksenmukaisesti. Tätä oikeutta olisi käytettävä tämän **selkeän oikeudellisen perustelun** nojalla.

Oikeussuojan yhdenvertainen toteutuminen olisi myös varmistettava takaamalla lapselle ja/ tai edustajalle toimiva pääsy lapsiystävällisiin oikeussuojamenettelyihin (*).

(*). Lisätietoa lapsiystävällisistä oikeusmenettelyistä on perusoikeusviraston asiakirjassa *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, 2017.

⁽⁶²⁾ UNHCR, kansainvälistä suojelua koskevat suuntaviivat nro 8: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, 22. joulukuuta 2009, HCR/GIP/09/08.

⁽⁶³⁾ Perheestään eroon joutuneet lapset Euroopassa -ohjelma, lausunto hyvästä käytännöstä, 2009, s. 36.

Turvatakeita ei ole käytössä

Kun jotakin edellä mainituista turvatakeista ei ole käytössä, kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tutkimista on ehkä lykättävä. Tätä olisi punnittava puuttuvan takeen luonteen perusteella. Se ei saisi johtaa käsittelyn tarkoitukselliseen ja tarpeettomaan viivyttämiseen. Kun turvatae on turvapaikkaviranomaisen vastuulla, vastuullisen virkailijan olisi edistettävä tapauksen käsittelyä sisäisesti. Kun toinen viranomainen tai nimetty osapuoli on vastuussa takeen varmistamisesta, turvapaikkaviranomainen sovittaa toimia yhteen kyseisen osapuolen kanssa, jotta voidaan varmistaa puuttuvan takeen saaminen käyttöön. Tämä yhteistyö olisi dokumentoitava. Tehtävät/vastuut olisi jaettava selkeästi.

3. Lapsen edun toteuttaminen käytännössä

3.1. Yhteistyö lastensuojelupalvelujen kanssa

Yhteistyö lastensuojelupalvelujen kanssa on pakollista koko menettelyn ajan. Lastensuojeluviranomaisten on ilmoitettava turvapaikkaviranomaisille, jos lapsi on haitallisessa tilanteessa. Yleisesti EU+-maissa turvapaikkaviranomaiset eivät automaattisesti saa käsiinsä lastensuojeluviranomaisten tekemää edun arviointia. Luottamuksellisuuden ja tiukkojen tietosuojamääräysten vuoksi lastensuojelu- ja turvapaikkaviranomaiset eivät ehkä kerro tietoja toisilleen. Joissakin tapauksissa kansalliset turvapaikkavirastot eivät ehkä edes tiedä, onko lapsen tapauksessa mukana lastensuojeluviranomaisia, ja päinvastoin.

On varmistettava, että kansainvälistä suojelua koskevat järjestelmät ovat yhteydessä kansallisiin lastensuojelujärjestelmiin/yhteistyömekanismiin ja että niiden välillä voidaan kommunikoida. Koordinoituja käytäntöjä ja pysyväisohjeita olisi suunniteltava yhteistyössä lastensuojelun valtiollisten ja valtiosta riippumattomien toimijoiden, laitosten ja palveluntarjoajien kanssa, jotta tämä yhteys toimisi vielä paremmin. Turvapaikkaa hakevien lasten osalta lastensuojelupalvelut osallistuvat yhteistyömekanismiin tällä hetkellä rajallisesti, ja palvelujen osallistumista olisi vahvistettava ja niiden käyttö varmistettava. Kaikkien keskus- ja paikallistason asiaankuuluvien sidosryhmien olisi vähintään tavattava säännöllisesti, mikäli käytössä ei ole tiedonjakojärjestelmää. Yksittäisissä tapauksissa olisi oltava selvää, mikä viranomainen on vastuussa holhoojan/huolenpitäjän nimeämisestä, neuvojen antamisesta, lapsen hyvinvoinnista ja oikeudellisesta asemasta. Tämä siksi, että suojelussa voi olla aukkoja, jos eri viranomaiset uskovat toisten olevan vastuussa tietyistä lapsen tapauksen näkökohdista.

Edellä 2 jaksossa mainittujen turvatakeiden täytäntöönpanon varmistamiseksi olisi suositeltavaa, että turvapaikkaviranomainen tekee yhteistyötä ja koordinoi toimintaansa yhdessä lastensuojeluviranomaisten / holhoojien / muiden asiaankuuluvien laitosten kanssa sen varmistamiseksi, että vaaditut tiedot jaetaan ja että ne ovat saatavilla ja että niitä käytetään kunkin yksittäisen lapsen edun mukaan. Tämä olisi tehtävä noudattaen asianmukaisesti tietosuojaa/luottamuksellisuutta. Lapsen olisi annettava suostumus tietojen jakamiseen.

Muiden oikeuksien turvaaminen

Kunkin EU+-maan asiaankuuluvien viranomaisten (vastaanottoviranomaisten, asiaankuuluvien ministeriöiden, lastensuojeluviranomaisten) olisi myös varmistettava, että lapsella on oikeus **koulunkäyntiin ja opiskeluun** vastaanottodirektiivin 14 artiklan (myös lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 28 artiklan) mukaisesti, oikeus **terveydenhuoltoon** vastaanottodirektiivin 19 artiklan (myös lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen 24 artiklan) mukaisesti sekä asianmukaiseen **majoitukseen**.

3.2. Menettelyllisten takeiden käyttöönotto

On pantava merkille, että EU+-maissa eri vaiheiden järjestys on erilainen. Seuraavassa taulukossa ei ehdoteta järjestystä vaan pikemminkin menetelmää. Siinä kuvataan, miten tarkistetaan, onko lapsen edun mukaiset sovellettavat takuut ja turvatakeet pantu täytäntöön ja mitä vastuullisten virkailijoiden pitäisi tehdä niiden ottamiseksi käyttöön. Tarkistuslistoja pitäisi alkaa käyttää turvapaikkamenettelyn varhaisessa vaiheessa.

Eri toimijat voisivat työstää yhdessä tarkistuslistoja kehittyvänä asiakirjana, jonka täyttämistä vastaavat ne viranomaiset, joiden vastuulla on kulloistenkin toimien toteuttaminen. Esimerkiksi lapsen oikeudellinen edustaja voi vahvistaa turvatakeen ”Lapsella on käytettävissään oikeudellista neuvontaa” osalta, ja siihen voidaan sisällyttää tietoa oikeudellista neuvontaa koskevista tapaamisista, joita oikeudellisella edustajalla on ollut lapsen kanssa.

Menettelylliset takuut ja turvatekkeet	Turvapaikkaviranomaisen asiaan liittyvät toimet
Lapsen turvallisuus on varmistettu koko prosessin ajan.	Tarkista ja vahvista, että lapsella ei ole mitään lääkinällisesti akuuttia tarvetta ja/tai vakavaa uhkaa turvallisuudelleen ja fyysiselle koskemattomuudelleen turvapaikkamenettelyn aikana / asuinpaikassa, eikä häntä uhkaa myöskään minkäänlainen väkivalta, laiminlyönti tai hyväksikäyttö.
Lapsella on käytettävissään lapsiystävälliset menettelyt, joista vastaavat pätevät ja koulutetut ammattilaiset.	Tarkista ja vahvista, että puhutteluissa ja lapsen tapauksen käsittelyssä on mukana vain päteviä ja asianmukaisesti koulutettuja virkailijoita.
Priorisoitua tutkintaa on sovellettu.	Tutki lapsen tapauksen ja aineiston aikajanaa ja varmista, että se on priorisoitu asianmukaisesti, lapsi on vapautettu tarvittaessa rajamenettelyistä ja nopeutetuista menettelyistä ja lapselle on annettu asianmukaisesti aikaa levätä ja palautua.
Lapsella on käytettävissään pätevä ja riippumaton holhooja/edustaja.	Tarkista, milloin lapselle nimettiin holhooja/edustaja ja onko tämä ollut mukana kaikissa lasta koskevan prosessin vaiheissa, muun muassa ollut läsnä puhuttelussa. Hyvänä käytäntönä pidetään, että käytössä on järjestelmä holhoojan/edustajan työn valvomiseen.
Lapsella on käytettävissään oikeudellista neuvontaa.	Tarkista ja vahvista, että lapsella on ollut ja on edelleen oikea-aikaisesti käytettävissään oikeudellista neuvontaa. Tämän ajoitus on tärkeää eli oikeudellista neuvontaa on saatava ajoissa, sitä on oltava puhutteluissa sekä muutoksenhakuvaiheissa.
Lapsella on käytettävissään tulkki koko prosessin ajan.	Tarkista ja vahvista, että lapsella on käytettävissään tulkkaus kielelle, jota hän ymmärtää. Tulkilla olisi oltava koulutus lapsille tulkkauksen ja lapsiystävällisen kielen käyttämiseen. Jos tulkki ei ole nimenomaisesti koulutettu lasten kanssa työskentelyyn, varmista, että pidetään asianmukainen valmisteleva istunto, jotta tulkki ymmärtää, minkälaisia kieltä käytetään, minkälaisia kysymykset ovat ja että on käytettävä yksinkertaista kieltä. Lapsella on mahdollisuus valittaa tulkkauksen ja kääntämisen laadusta tai neutraaliudesta. Tulkkausta koskevat ongelmat kirjataan ja niitä seurataan. Tarkista ja vahvista, miten yhteydenpito varmistettiin ennen puhuttelua ja ovatko puhuttelujärjestelyt asianmukaisia.
Lapsi ymmärtää turvapaikkamenettelyn, ja hänelle on annettu riittävästi ja oikea-aikaisesti tietoa turvapaikkamenettelystä ikään sopivalla tavalla ja lapsen ymmärtämällä kielellä.	Tarkista ja vahvista, että lapsi on saanut lapsiystävällistä tietoa turvapaikkamenettelyistä ja että tiedot on esitetty lapsen sukupuoleen ja kulttuuritaustaan sopivalla tavalla. On tarkastettu, että lapsi ymmärtää. On tarkastettu, että selittämistavan katsotaan olevan sopiva ja lapsiystävällinen. Lapselle annetaan tilaisuus esittää kysymyksiä. Lasta on pyydetty selittämään, mitä hän on ymmärtänyt, ja vahvistamaan, korjaamaan tai täydentämään tietoja tarvittaessa.
Lapsen näkemyksiä on kuultu ja niitä on punnittu iän ja kehitystason mukaan.	Tarkista ja vahvista, että kaikissa lapsen kanssa tehdyissä puhutteluissa on ollut kysymyksiä siitä, miltä lapsesta tuntuu ja mitä lapsi ajattelee tilanteestaan ja puhuttelussa käsitellyistä asioista. Lapsen kehitystaso ja tuki, jota heillä on näkemystensä ilmaisemiseen tai jota he voivat tarvita siihen, olisi tutkittava ja dokumentoitava. Lapsen näkemyksiä/toiveita maahan jäämisestä, toiseen maahan muuttamisesta jne. ja näkemysten/toiveiden syistä olisi kuultava.
Lapsen erityistarpeet ja haavoittuvuudet on tunnistettu ja niitä on käsitelty.	Tarkista ja vahvista, että erityistarpeiden arviointi on tehty ja asiaankuuluvat kysymykset esitetty kaikissa lapsen kanssa tehdyissä puhutteluissa, jotta voidaan tunnistaa kaikki mahdolliset erityistarpeet, haavoittuvuudet ja vaaratekijät, myös kaltoinkohtelu, ja puuttua niihin. Tähän voisi esimerkiksi kuulua kysymyksiä lapsen kokemuksista aiemmin kotona, matkan aikana tai leirillä, terveystarkastuksista, suhteesta mukana olevaan perheeseen ja/tai huolenpitäjään.

Menettelylliset takuut ja turvateknot	Turvapaikkaviranomaisen asiaan liittyvät toimet
Perheestään eroon joutuneiden lasten osalta on vahvistettu perheyhteys huolenpitäjään (soveltuvien osin).	Tarkista ja vahvista, että perheyhteys on todennettu ja vahvistettu asiakirjojen ja/tai puhuttelussa esitettyjen asiaankuuluvien kysymysten avulla tai muilla sovellettavilla menetelmillä edun arvioinnin mukaisesti ja havainnot on dokumentoitu. Joissakin tapauksissa ei ole perheestään eroon joutuneiden lasten edun mukaista antaa heitä aikuissukulaisen hoitoon. Varmista tällaisissa tapauksissa, että lasta ei anneta aikuissukulaisen hoitoon, kun se ei ole lapsen edun mukaista.
Kansainvälistä suojelua koskeva hakemus arvioidaan edun arvioinnin mukaisesti.	Ota huomioon vaikutus, joka iällä ja mahdollisilla traumailla ja/ tai psykologisilla tekijöillä on muistiin ja kykyyn antaa täydellisiä ja johdonmukaisia tietoja ja siten uskottavuuden arviointiin tutkinnan aikana.
KERÄTTÄVÄT JA DOKUMENTOITAVAT TIEDOT ⁽⁶⁴⁾	
Henkilötiedot ja asiaankuuluvat tiedot on kerätty.	Varmista, että lapsen henkilötiedot on kerätty, mukaan lukien kysymykset henkilöllisyydestä ja terveydestä, lapsiystävällisesti ja tunkeilemattomasti. Huomaa, että tähän sovelletaan tiukkoja yksityisyydensuojamääräyksiä. Dokumentoi lapsen koulutustaso ja kiinnostus opiskelun jatkamiseen ⁽⁶⁵⁾ . Dokumentoi kaikki lisätiedot, jotka voivat auttaa lapsen edun arvioinnissa.
Lapset, joilla on huoltaja mukana: tiedot perheestä on kerätty.	Tarkista ja vahvista, että perheenjäsenien ja sukulaisten olinpaikasta ja perheen aiemmista tapahtumista on kysytty ja tiedot on kerätty.
Ilman huoltajaa olevat lapset ja perheestään eroon joutuneet lapset: viimeinen tunnettu yhteys perheenjäseniin, yhteystiedot ja syyt erosta perheeseen kirjattu.	Tarkista ja vahvista, että viimeinen tunnettu yhteys perheenjäseniin, yhteystiedot ja syyt erosta perheeseen on kerätty ja kirjattu. Tarkista ja vahvista, että tiedot siitä, miten lapsi joutui eroon perheestään, on kysytty ja kirjattu, mukaan lukien perheenjäsenien mahdolliset suunnitelmat matkustaa Eurooppaan ja suunniteltu määränpää (suunnitellut määränpääät). Perheenjäseniä voi jo olla jossakin EU:n jäsenvaltiossa.
Perheen jäljittäminen on käynnistetty mahdollisimman pian, kun se on asianmukaista.	Tarkista ja vahvista, että on arvioitu, onko perheen jäljittäminen lapsen edun mukaista ja turvallista kyseessä olevalle lapselle ja perheenjäsenille, ja jos se on, tarkista ja vahvista, että perheen jäljittämisestä vastaava viranomais on käynnistänyt perheen jäljittämisen.
Pohdi yhteyksien palauttamista perheeseen ja/tai perheenyhdistämistä.	Vahvista tai arvioi, onko perheen jäljittäminen, yhteyksien palauttaminen ja/tai perheenyhdistäminen lapsen edun mukaista.
Iän arviointi on tehty lapselle turvallisesti ja vain tarvittaessa.	Jos iän arviointia on suositeltu, tarkista ja vahvista, onko iän arviointi lapsen edun mukaista ja virallisesti perusteltua. Olisi ilmoitettava selkeästi, miksi sitä vaaditaan ja mikä menetelmä on lapsen edun mukaista terveyden ja ihmisarvon kannalta. Tämä riippuu lapsen erityisestä tilanteesta ja koskee lapsen tunnistettuja erityistarpeita ja/tai erityisiä menettelyyn liittyviä vaatimuksia. Myös huolenpitoa koskevilla järjestelyillä on vaikutusta ⁽⁶⁶⁾ . Jos iän arviointi on jo tehty, tarkista ja vahvista, että se tehtiin/tehdään monialaisesti ja mahdollisimman tunkeilemattomasti ja että lapsen etu otetaan koko ajan huomioon. Kaikki iän arvioinnissa kerätyt tiedot on liitettävä aineistoon ja otettava asianmukaisesti huomioon.
Tiedot lapsen sosiaalisesta verkostosta on kerätty.	Lapsen turvallisuuden varmistamiseksi tarkista, onko tiedot lapsen yhteyksistä, myös sosiaalisista verkostoista ja yhteyksistä turvapaikkamaan yhteiskuntaan, kerätty.

⁽⁶⁴⁾ Täsmennetään, mitä olisi oltava paperilla / sähköisessä muodossa ennen henkilökohtaista puhuttelua.

⁽⁶⁵⁾ Jaetaan huolenpitäjän/holhoojan/edustajan kanssa käsittelyä tai koulunkäyntiä varten.

⁽⁶⁶⁾ Lisätietoja on EASOn *käytännön oppaassa iän arvioinnista*, 2018.

Menettelylliset takuut ja turvatakeet	Turvapaikkaviranomaisen asiaan liittyvät toimet
Asiantuntijan lausunto (raportit jne.) on kerätty.	Varmista, että asiantuntijalausunnot on sisällytetty tarpeen mukaan (lääketieteelliset raportit, haavoittuvuusraportit, poliisin raportit jne.). Tarkista ja vahvista, että todisteet traumaista ja/tai henkisistä sairauksista, kuten traumaperäisestä stressireaktiosta, otetaan / on otettu asianmukaisesti huomioon, jos ne ovat saatavilla.
Erytiset huolenaiheet (esim. kaltoinkohtelu ja ihmiskauppa) on tunnistettu ja dokumentoitu.	Varmista, että tunnistettuja huolenaiheita (myös kaltoinkohtelu, traumat, väkivalta, erityistarpeet/haavoittuvuus, terveysongelmat jne.) koskevat tiedot on kerätty, dokumentoitu ja välitetty muille vastuullisille kansallisille viranomaisille, jotka suojelevat lapsen oikeuksia. Tähän kuuluvat huolet tai viitteet siitä, että lapsi on ihmiskaupan uhri tai vaarassa joutua ihmiskaupan uhriksi, että lapsi on aiemmin kokenut kaltoinkohtelua, laiminlyöntiä tai väkivaltaa, sekä niihin syyllistyneiden tunnetusta olinpaikasta. Erikoisterveydenhoitoa, psykososiaalista hoitoa tai mielenterveyshoitoa edellyttävät terveyshuolet otetaan mukaan.
Tulos on dokumentoitu, perusteltu ja jaettu.	Varmista, että lapselle annetaan kirjallinen ja perusteltu turvapaikkapäätös (jossa selitetään muun muassa, miten lapsen etu otettiin ensisijaisesti huomioon), joka selitetään suullisesti ikään soveltuvalla tavalla ja lapsen ymmärtämällä kielellä.

3.3. Lapsen yksilölliset olosuhteet

Lapsen tilannetta olisi arvioitava yksilöllisesti kyseessä olevan lapsen erityisolosuhteet huomioon ottaen. Tällaisia olosuhteita ovat muun muassa sellaiset tekijät kuin lapsen kulttuuristausta ja kokemukset, ikä ja kehitystaso, sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja/tai seksuaalinen suuntautuminen, koulutustaso ja mahdolliset haavoittuvuudet, myös fyysiset ja psyykkiset terveysongelmat ja traumat⁽⁶⁷⁾. Kaikki aiemmat raportit lapsesta, kuten lääketieteelliset raportit, haavoittuvuusarvioinnit ja kaikki muut asiakirjat, jotka ovat saatavilla milloin tahansa prosessin aikana, olisi dokumentoitava ja niille olisi annettava asianmukainen painoarvo.

3.4. Mahdolliset kasvaneet vaaratekijät ja haavoittuvuudet

On tärkeää selvittää ja arvioida lasta mahdollisesti uhkaavat vaaratekijät, myös näkymättömät. Ne olisi kirjattava, ja niiden yhteydessä olisi ilmoitettava havaitut erityiset huolenaiheet. Esimerkkejä ovat tilanteet, joissa

- lapsi on kokenut tai todennäköisesti kokee kaltoinkohtelua tai väkivaltaa
- lapsi on ihmiskaupan uhri
- lapsella on erityistarpeita – lääketieteellisiä tai psykologisia – tai muita haavoittuvuuksia
- lapsi ei pysty matkustamaan
- lapsi aikoo karata tai pako on mahdollinen
- lapsi tai joku muu henkilö ottaa esiin muita huolenaiheita tai ne huomataan/dokumentoidaan puhutteluissa tai asiantuntijoiden raporteissa.

Vaaratekijät olisi eriteltävä huolellisesti. Lastensuojeluviranomaisten olisi laadittava suunnitelma, jolla huolenaiheisiin puututaan ja niitä seurataan sekä lyhyen että pitkän aikavälin ratkaisujen avulla. Jos lapsella tunnistetaan olevan haavoittuvuuksia tai vaaratekijöitä, holhoojalle/edustajalle on ilmoitettava niistä ja/tai häntä on kuultava.

Kun vaaratekijöitä tai haavoittuvuuksia on tunnistettu, on arvioitava, tarvitseeko lapsi erityisiä menettelyllisiä takuita ja onko lapsi siirrettävä tukea ja/tai lisäarviointia varten turvapaikkaviranomaiselle tai muulle palveluntarjoajalle tai viranomaiselle, kuten vastaanotto- tai lastensuojeluviranomaiselle,

⁽⁶⁷⁾ Ks. huomioon otettavat etua koskevat tekijät CRC-komitean yleiskommentissa nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta), 29. toukokuuta 2013, CRC /C/GC/14, s. 13 ja seuraavat sivut.

jotta lapsen **turvallisuus ja hyvinvointi** voidaan varmistaa. Tällainen yhteistyö voi olla ammattimaista kuulemista tai oikeudellista neuvontaa. Tästä on esimerkkinä lapsikaupan uhrien siirtäminen asianmukaisiin yhteistyömekanismeihin siten, että varmistetaan tiedottaminen kansainvälisestä suojelusta ja ihmiskaupan vastaisista järjestelmistä.

Erityistarpeiden osalta apua koskeva yhteistyö olisi otettava tarvittaessa käyttöön, esimerkiksi lääketieteellinen tai psykologinen huolenpito ja tuki tai aineellinen avustus, esimerkiksi vammaisille lapsille. Päätelmiä lapsen tai tämän mukana olevien hakijoiden terveydentilasta ei pitäisi liittää mukaan, ellei niihin ole liitetty lääketieteellistä raporttia.

Asiantuntijoiden (lääkärien, oikeudellisten neuvonantajien) lisäarviointia voidaan tarvita sen varmistamiseksi, että erityisiä menettelyllisiä takeita pannaan täytäntöön koko turvapaikkamenettelyn ajan. Esimerkiksi asiantuntija-arviointi väkivallasta/kaltoinkohtelusta voisi tukea erityisen avun antamista sen aiheuttaman trauman käsittelyyn. Tähän voisi kuulua esimerkiksi avun pyytäminen lääketieteellisiltä tai muilta asiantuntijoilta. Sitä varten voidaan tarvita lapsen ja/tai holhoojan/edustajan suostumus. Kaikissa toteutetuissa toimissa olisi varmistettava, että niiden toteuttaminen on lapsen edun mukaista ja että turvapaikkamenettelyä ei tarpeettomasti pidennetä.

3.5. Erilaisia menettelyväilyä

Lapsen etua olisi arvioitava, kun lapsen tapaukseen on määrä soveltaa eri menettelyjä. Tarvittaessa toimia olisi sovitettava yhteen muiden asiaankuuluvien viranomaisten kanssa.

Dublin-asetus

Dublin III -asetuksessa säädetään takeista ilman huoltajaa oleville lapsille, kun harkitaan, onko siirto toiseen jäsenvaltioon lapsen edun mukaista. Dublin III -asetuksen mukaiseen edun arviointiin pitäisi kuulua kaikki lapsen etuun kuuluvat tekijät, ja kunkin tekijän painoarvo riippuu sen suhteesta muihin. Dublin III -asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa täsmennetään – vaikkakaan ei tyhjentävästi – että seuraavat tekijät olisi otettava huomioon: perheen yhdistämisen mahdollisuus, lapsen hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys, turvallisuusnäkökohdat erityisesti silloin kun on olemassa vaara, että alaikäinen saattaa olla ihmiskaupan uhri, sekä lapsen näkemykset hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, lapsen tausta mukaan lukien.

Lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon kaikissa Dublin III -asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa toimissa.

Nopeutetut menettelyt ja rajamenettelyt

Lapsen etu olisi otettava ensisijaisesti huomioon myös, kun tehdään päätöksiä uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 24 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Turvapaikkaviranomaisten ei pidä soveltaa nopeutettua menettelyä tai rajamenettelyä tai niiden on lopetettava niiden soveltaminen, kun erityisiä menettelyllisiä takeita tarvitseville hakijoille (kuten ilman huoltajaa oleville lapsille tai perheestään eroon joutuneille lapsille) ei voida antaa asianmukaista tukea kyseisten menettelyjen yhteydessä.

Uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin 25 artiklan 6 kohdan b alakohdan mukaisesti nopeutettuja menettelyjä tai rajamenettelyjä **voi soveltaa** ilman huoltajaa oleviin lapsiin **vain**, jos

- hakija tulee turvallisesta alkuperämaasta
- hakija on jättänyt myöhemmän hakemuksen (joka voidaan ottaa käsiteltäväksi)
- hakija voidaan katsoa vaaraksi kansalliselle turvallisuudelle tai yleiselle järjestykselle
- sovelletaan ”turvallisen kolmannen maan” käsitettä (vain rajamenettely)
- hakija on esittänyt vääriä asiakirjoja (vain rajamenettely)
- hakija on vilpillisessä tarkoituksessa tuhonnut tai kadottanut henkilö- tai matkustusasiakirjan (vain rajamenettely).

Kahta viimeistä syytä sovelletaan vain yksittäistapauksissa, joissa on vakavia syitä katsoa, että hakija pyrkii salaamaan merkittäviä seikkoja, jotka todennäköisesti johtaisivat kielteiseen päätökseen, ja sillä edellytyksellä, että hakijalle on annettu täysi mahdollisuus esittää hyväksyttäviä syitä toiminnalle.

Turvallisen alkuperämaan ja turvallisen kolmannen maan käsitteiden täytäntöönpanossa jäsenvaltioiden on otettava huomioon yksilölliset/erityiset olosuhteet. Siihen kuuluu tarvittaessa ilman huoltajaa olevien lasten vapauttaminen niiden soveltamisesta. Rajamenettelyjen ja nopeutettujen menettelyjen käsitteitä ei ole tarkoitettu palvelemaan lapsen etua. Sekä rajamenettelyssä että nopeutetussa menettelyssä mahdollisuudet saada asianmukaista tietoa, neuvontaa ja aikaa lapsen tapauksen valmisteluun, ovat rajoitetumpia.

Monien lasten on pakko esittää vääriä asiakirjoja tai tuhota asiakirjojaan, koska he pelkäävät kielteisiä seurauksia tai salakuljettajat tai muut aikuiset ovat pakottaneet heidät siihen. Jos näitä aiempia vaatimuksia ei tulkita lapsen edun mukaisesti, ne voivat johtaa siihen, että haavoittuvassa asemassa olevat ilman huoltajaa olevat tai perheestään eroon joutuneet lapset ohjataan menettelyihin, joissa heidän oikeuttaan saada tietoja ja neuvontaa, sekä aikaa heidän tapauksensa valmisteluun rajoitetaan, mikä voi aiheuttaa suojeluriskejä.

Muita menettelyväyliä

Tilanteissa, joissa muut menettelyväylät ja oikeudelliset asemat kuin kansainvälisen suojelun hakeminen, voivat olla lapsen edun mukaisia, asianmukaisia ratkaisuja olisi suositeltava yhteistyössä asiaankuuluvien viranomaisten kanssa ja siten, että lapsen holhooja/edustaja osallistuu siihen kansallisen lain ja käytännön mukaisesti. Tällaisia ratkaisuja voivat olla lapsen ohjaaminen ihmiskaupan uhreja tai kansalaisuudettomia henkilöitä koskeviin menettelyihin tai useamman kuin yhden menettelyväylän seuraaminen samanaikaisesti.

3.6. Sukulaisen/mukanaolevan aikuisen nimeäminen huolenpitäjäksi/holhoojaksi

Perheestään eroon joutuneen lapsen huolenpitäjällä/holhoojalla ⁽⁶⁸⁾ on tärkeä tehtävä lapsen etua koskevan prosessin tukemisessa. Kun kuullaan lapsen näkemyksiä tietystä asiasta, on suositeltavaa kuulla myös mukana olevien aikuisten näkemyksiä etenkin, jos heidät on nimetty huolenpitäjäksi/holhoojaksi.

Myös asiaankuuluvan kansallisen viranomaisen tai tuomioistuimen nimeämälle ilman huoltajaa olevan lapsen riippumattomalle holhoojalle olisi annettava keinoja ilmaista näkemyksensä lapsen edusta.

Myös perheestään eroon joutuneen lapsen suhdetta huolenpitäjään/holhoojaan on arvioitava etua koskevien tekijöiden punnitsemisen osana. Viimeksi mainitussa skenaariossa viitataan pääosin perheestään eroon joutuneisiin lapsiin, kun mukana oleva aikuinen on sukulainen ja hänet voidaan nimetä huolenpitäjäksi/holhoojaksi. Sukulaisen tai mukana olevan aikuisen kanssa on tehtävä puhuttelu, jotta voidaan selvittää holhous- ja/tai huolenpitojärjestelyihin liittyviä kysymyksiä. Myös sukulaisen tai mukana olevan aikuisen ja lapsen välistä suhdetta olisi arvioitava ennen huolenpitäjän/holhoojan nimeämistä. Lastensuojeluviranomaisten olisi arvioitava myös lapsen ja huolenpitäjän perheenjäsenten suhdetta, ja tämän arvioinnin tulos olisi otettava huomioon.

Kaikki huolenpitojärjestelyihin/edustukseen liittyvät huolenaiheet olisi tutkittava ennen lapsen etua koskevan suosituksen laatimista. Mikäli suhteesta on huolenaiheita, olisi harkittava, onko huolenpitäjän/holhoojan läsnäolo lapsen henkilökohtaisessa puhuttelussa tarpeen vai pitäisikö läsnä olla sen sijaan esimerkiksi asianajaja. Kun vastuullisen virkailijan tietoon tulee, että lapsesta ei pidetä huolta asianmukaisesti tai että lapsella on ongelmia nykyisen huolenpitäjän kanssa, ongelmat olisi otettava esiin ja ilmoitettava niistä toimivaltaisille viranomaisille, etenkin lastensuojelun toimijoille.

⁽⁶⁸⁾ Fyysinen henkilö lapsen lähiympäristöstä / sukulainen.

4. Lasten haavoittuvuus- ja riski-indikaattorit

Kansainvälistä suojelua hakevat lapset ovat erityisen haavoittuvassa tilanteessa. Vastuullisten virkailijoiden on erittäin tärkeää tunnistaa kaikki indikaattorit lisähaavoittuvuuksista ja erityistarpeista ja oltava valmiita toimimaan niiden perusteella. Näitä voivat olla muun muassa lapsikaupan uhri tai sen vaarassa oleva lapsi, vakavasta henkisestä, fyysisestä tai seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta väkivallasta, myös naisten sukuelinten silpomisesta, pakko- ja lapsiavioliitosta, fyysisestä ja henkisestä haitasta ja muunlaisesta kaltoinkohtelusta tai hyväksikäytöstä kärsineet lapset, perheenpäänä olevat lapset, kansalaisuudettomat lapset, teinivanhemmat, aseellisiin ryhmiin kuuluneet lapset, vakavista sairauksista kärsivät lapset ja mielenterveysongelmaiset lapset.

Lapsia suuremmalle vaaralle altistavia tekijöitä voivat olla sekä laajemman suojeluympäristön että yksilöllisistä olosuhteista johtuvat vaaratekijät. Lisäksi on otettava huomioon useille vaaratekijöille altistumisesta johtuvat kumulatiiviset vaikutukset ⁽⁶⁹⁾.

Kun tällainen riski tunnistetaan, kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta käsittelevän viranomaisten asema lapsen osoittamisessa erityislaitokseen/-järjestöön asiaankuuluvia toimia ja tukea varten on erittäin tärkeä, erityisesti siinä tapauksessa, kun edustaja/holhooja ei ole tehnyt sitä. Turvapaikkaviranomaisen vastuulla on tunnistaa vaaralle altis lapsi yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa sekä varmistaa asiantuntijatoimijan osallistuminen. Turvapaikkaviranomaisten pitäisi tutkia erikseen riski-indikaattorit ja lasten kokemukset tekijöinä, jotka vaikuttavat turvapaikkahakemuksen sisältöön (esimerkiksi lapsiin kohdistuva vaino, ks. edellä Lapsen hakemuksen arviointi).

Huom. Katoavista lapsista tulee entistä haavoittuvampia. Olisi arvioitava vaara siitä, että lapsi katoaa majoituksesta jostakin syystä, muun muassa siksi, että hän yrittää mennä toiseen EU+-maahan. Riskiä voidaan lieventää tiedottamalla lapselle asianmukaisesti turvapaikkamenettelyistä ja odotetuista käsittelyajoista ja antamalla lapselle selkeää, ymmärrettävää ja ikään sopivaa tietoa säännöllisesti, erityisesti seurauksista ja riskeistä, joita koituu, jos toiseen EU+-maahan yritetään mennä laittomasti yksin tai rikollisjärjestöjen tai salakuljettajien tuella. Asian käsittelyn priorisointi on toinen tapa lieventää tätä riskiä.

Lapset, joiden mukana on vanhempia

Turvapaikkamenettelyissä ilman huoltajaa olevat lapset ja perheestään eroon joutuneet lapset voidaan tunnistaa heti vaaralle alttiiksi, mutta vaaroille voivat altistua myös lapset, joiden vanhemmat ovat mukana. Näitä vaaratekijöitä voidaan helposti vähätellä ja ylenkatsoa. Lapsen tarpeita olisi arvioitava riippumatta siitä, rekisteröidäänkö lapsi riippuvaiseksi vanhemmistaan. On tapauksia, joissa lapsen etu ja vanhemman etu ovat ristiriidassa. Tällöin edellä kuvatuilla turvatakeilla, kuten riippumattoman holhoojan saamisella (huostaanotto-ongelmissa), oikeudellisen neuvonnan ja oikeudellisen neuvojan saamisella, on erityistä merkitystä huoltajan kanssa olevalle lapselle.

Esimerkki käytännöstä

Kansallisen turvapaikkaviranomaisen pitäisi yhdessä lastensuojelun kanssa arvioida, pitäisikö lasta puhutella oikeudellisen neuvojan läsnä ollessa vanhempien läsnäolon sijasta, pitäisikö vanhempien päästä tutustumaan lapsen aineistoon, jos siinä on luottamuksellista tietoa, ja pitäisikö lapsen ja vanhempien kansainvälistä suojelua koskevista hakemuksista tehdä erilliset päätökset. On erittäin tärkeää olla käyttämättä lapsen lausuntoja lasta vastaan tutkittaessa hänen kansainvälistä suojelua koskevaa hakemustaan tai tutkittaessa vanhempien tapausta. Tästä olisi kerrottava lapselle puhutellussa, jotta hän ei huolehdi siitä. Lapsen lausuntoja olisi käytettävä varovaisesti vanhempia vastaan.

⁽⁶⁹⁾ UNHCR, *Conclusion on Children at Risk no.107*, A/AC.96/10485, lokakuu 2007.

Tanskassa suositellaan, että turvapaikkaviranomaiset käyttävät erittäin varovaisesti lapsen lausuntoja vanhempien asiaa käsitellessään, kun se vaikuttaa vanhempiin kielteisesti, erityisesti jos se voi saattaa lapsen tilanteeseen, jossa vanhemmat voivat kostaa lapselleen.

Tanskan viranomaiset kuitenkin katsovat, että lapsen omia lausuntoja voidaan käyttää lapsen oman asian käsittelyssä lapsen iän ja kehitystason mukaan sekä sen mukaan, missä olosuhteissa lausunnot on annettu.

Kansallisen turvapaikkaviranomaisen pitäisi varmistaa yleisesti, että aina tällaista asiaa käsiteltäessä lasta ei saateta tilanteeseen, joka voi aiheuttaa hänelle haittaa. Olosuhteiden mukaan luottamuksellista tietoa ei anneta vanhemmille ilman lapsen suostumusta. Jos kaltoinkohtelusta, laiminlyönnistä ja/ tai hyväksikäytöstä havaitaan merkkejä, vastuullisen virkailijan on varmistettava, että asiaankuuluville viranomaisille ilmoitetaan siitä ja että lapsi saa apua ja huolenpitoa.

Perheestään eroon joutuneet lapset

Perheestään eroon joutuneet lapset ovat haavoittuvassa asemassa ja altistuvat sellaisille vaaratekijöille, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä, henkiinjäämiseensä ja kehittymiseensä. Siksi heidän suojelemisekseen on toteutettava toimenpiteitä ⁽⁷⁰⁾.

Perheestään eroon joutuneet lapset voivat altistua erityisille vaaratekijöille, joiden vuoksi he voivat joutua mukana tulevan aikuisen tai muun henkilön kaltoin kohtelemaksi. Näin on erityisesti silloin, kun aikuinen ei pysty antamaan lapselle tosiasiallista huolenpitoa, voi kohdella tätä kaltoin tai laiminlyödä lasta. On erityisen tärkeää tarkistaa lapsen ja aikuisen välinen suhde, jotta voidaan varmistaa sen olevan lapsen edun mukainen. Mahdolliset ihmiskaupan ja/ tai salakuljetuksen vaikutukset lapsen etuun olisi arvioitava huolellisesti. Samalla lapselle voi olla haitallista se, ettei hänen anneta olla yhteydessä mukana olevaan aikuiseen, joka voi olla kotiseudultaan siirtymään joutuneen lapsen ainoa luottohenkilö. Siksi kaikki asiaankuuluvat tekijät on otettava huolellisesti huomioon lapsen edun mukaisesti. Lapsikaupan uhreille vanhemmista eroon joutuminen voi olla joko tulosta ihmiskaupasta tai sille altistava vaaratekijä ⁽⁷¹⁾. Tällä on merkitystä turvallisuutta ja turvatoimia koskevien näkökohtien osalta, kun lapsi voi altistua ihmiskaupalle.

Naimisissa olevat lapset

Kun toinen tai molemmat puolisoista ovat alle 18-vuotiaita, on kyse lapsiavioliitosta. Vaikka tästä ilmiöstä voivat kärsiä sekä tytöt että pojat, tyttöjen kärsimät seuraukset voivat olla kielteisimpiä. Naimisissa olevalla lapsella voi olla huomattavasti häntä vanhempi puoliso. Tällaisissa tapauksissa tytöt ovat yleisesti haavoittuvaisempia. Naimisissa olevat tytöt tulevat usein raskaaksi jo teini-iässä, jolloin he voivat saada vaarallisia komplikaatioita raskauden ja synnytyksen aikana. Sekä naimisissa oleva tytöt, että pojat voivat altistua sukupuolitaudeille, kuten HI-virukselle, ja he voivat joutua kokemaan lähisuhdeväkivaltaa.

CRC-komitea suosittelee, että sekä vanhempien suostumuksella että ilman sitä solmittavan avioliiton vähimmäisiäksi asetetaan 18 vuotta sekä tytöille että pojille ⁽⁷²⁾.

Euroopan neuvosto kehotti jäsenvaltioitaan vahvistamaan ja nostamaan avioitumisen lakisääteisen vähimmäisiän 18 ikävuoteen. Se kehottaa niitä myös pidättäytymään tunnustamasta ulkomailla solmittuja pakkoavioliittoja ja lapsiavioliittoja, ellei tunnustaminen ole uhrien edun mukaista avioliiton vaikutusten vuoksi, erityisesti niiden oikeuksien turvaamiseksi, joita he eivät muutoin voisi vaatia ⁽⁷³⁾.

⁽⁷⁰⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 6 (2005): Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6, 23–24 kohta.

⁽⁷¹⁾ FRA, *Handbook on Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union — with a particular focus on their role in responding to child trafficking*, lokakuu 2015.

⁽⁷²⁾ CRC-komitean yleiskommentti nro 4 (2003) *nuorten terveydestä ja kehityksestä lapsen oikeuksien sopimuksen yhteydessä*, 1. heinäkuuta 2003, CRC/GC/2003/4.

⁽⁷³⁾ Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous, *Päätöslauselma 1468 (2005) pakkoavioliitoista ja lapsiavioliitoista*, 5. lokakuuta 2005.

Naimisissa olevilla lapsilla olisi oltava EU:n turvapaikkalainsäädännön mukaiset oikeudet ja erityiset menettelylliset takeet. Perusoikeusviraston tekemän kartoituksen mukaan kaikissa jäsenvaltioissa avioliittoon vaadittu vähimmäisikä on sama kuin täysi-ikäisyys, joka on 18 vuotta – lukuun ottamatta **Skotlantia**, jossa avioliittoikä on 16 vuotta, joka on myös täysi-ikäisyyden raja. Useimmissa kansallisissa lainsäädännöissä säädetään mahdollisuudesta mennä naimisiin ennen täysi-ikäisyyttä vanhempien ja/ tai oikeudellisen tai hallinnollisen elimen suostumuksella. Vain **Alankomaissa, Ruotsissa, Saksassa ja Tanskassa** (sekä **Puolassa** mutta vain miesten osalta) avioliittoa ei ole mahdollista solmia ennen 18:aa ikävuotta ⁽⁷⁴⁾. EASOn vuoden 2017 kyselyyn annettujen vastausten ⁽⁷⁵⁾ mukaan naimisissa olevat lapset katsotaan ilman huoltajaa oleviksi Alankomaissa, Belgiassa, Itävallassa, Kreikassa, Kyproksessa, Liettuassa, Norjassa, Puolassa, Ruotsissa, Saksassa, Slovakiassa, Suomessa ja Sveitsissä. Espanjassa, Sloveniassa ja Virossa tehdään niin vain, kun kyse on alle 15- tai 16-vuotiaista.

Turvapaikkasäännösten ilman huoltajaa olevan lapsen määritelmässä ei suljeta naimisissa olevia lapsia yksiselitteisesti pois ⁽⁷⁶⁾. Jos kyseessä olevan EU+-maan laissa tai käytännössä ei tunnusteta avioliittoa, naimisissa oleva lapsi olisi näin ollen katsottava ilman huoltajaa olevaksi. Hänen olisi tällöin saatava erityiset menettelylliset takeet, jotka ovat uudelleenlaaditun turvapaikkamenettelydirektiivin nojalla ilman huoltajaa olevien lasten saatavilla tai niiden lasten saatavilla, joilla on huoltaja mukana, jos hänen mukanaan on vanhempi / laillinen holhooja. Jäsenvaltioissa, joissa käytetty suojaikäraja noudattaa alkuperämaan mutta ei itse jäsenvaltion määräyksiä, olisi otettava käyttöön erityisiä turvatakeita.

Ikäluokassa 15–18 vuotta jäsenvaltioiden lait ja/ tai käytännöt vaihtelevat sen osalta, katsotaanko aikuisen puolison olevan vastuussa alaikäisestä puolisoista. Useimmissa jäsenvaltioissa lapsiavioliittoja ei sallita / tunnusteta laissa / käytännössä. Jos alaikäinen puoliso matkustaa ainoastaan aikuisen puolison kanssa eikä heidän mukanaan ole vanhempia/huoltajaa, naimisissa oleva lapsi olisi katsottava ilman huoltajaa olevaksi.

Kun naimisissa olevan lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon ⁽⁷⁷⁾ turvapaikkamenettelyissä, on lapsen ja puolison välistä suhdetta arvioitava varovaisesti. Lasta on muun muassa kuultava avioliiton luonteesta sekä siitä, miten hän haluaa asiassa edetä, haluaako hän pysyä yhdessä puolison kanssa vai erota hänestä.

Koska lapsi ei voi antaa suostumusta avioliitolle, sosiaalityöntekijän ja/ tai lastensuojeluviranomaisten olisi määritettävä, onko jääminen aikuisen puolison kanssa edullista lapselle. Tässä yhteydessä on otettava huomioon lapsen suojeleminen ja kaikki edun arviointia koskevat tekijät ja erityisesti turvallisuutta ja turvatoimia koskevat näkökohdat.

On tärkeää ottaa huomioon, onko parilla lapsia ja tällaisessa tapauksessa huomioitava oikeus perheen yhtenäisyyteen. Lisäksi on harkittava, tarvitsevatko lapset lisäsuojelua. Myös naimisissa olevan lapsen omien lasten etu olisi arvioitava erikseen.

Lapsen ja puolison käsittelyä samassa asiassa voidaan harkita vain ja ainoastaan kun sen on todettu olevan lapsen edun mukaista.

Kun lapsi on myös vanhempi, on otettava käyttöön täydentäviä suojelutoimenpiteitä ja turvatakeita. Molempien lasten kannalta on otettava erityisesti huomioon lapsen edun periaate.

Tilanteissa, joissa lapsi on joutunut eroon vanhemmistaan / laillisesta holhoojastaan, EU+-maiden viranomaisten olisi varmistettava, että puolisoa ei nimetä lapsen holhoojaksi.

Lastensuojelun ja muiden asiaankuuluvien viranomaisten tiivis osallistuminen EU+-maissa on välttämätöntä, jotta voidaan varmistaa naimisissa olevan lapsen suojeleminen koko menettelyn ajan.

⁽⁷⁴⁾ FRA, *Mapping minimum age requirements with respect to the rights of the child in the EU: Marriage with consent of a public authority and/or public figure*, 2017.

⁽⁷⁵⁾ Esitetty EASOn lapsia käsittelevässä vuotuisessa konferenssissa joulukuussa 2017.

⁽⁷⁶⁾ Uudelleenlaaditun aseman määrittelyä koskevan direktiivin 2 artiklan I alakohta.

⁽⁷⁷⁾ Lisätietoa naimisissa olevien lasten vähimmäisiästä ja sen sääntelystä jäsenvaltioissa on perusoikeusviraston asiakirjassa *Mapping minimum age requirements with respect to the rights of the child in the EU: Marriage with consent of a public authority and/or public figure*, 2017.

Edellä mainitut kysymykset voivat vaikuttaa vastaanottojärjestelyihin ja vastaanotto-/majoitusvaatimuksiin. Tämä ei kuitenkaan kuulu tämän käytännön oppaan soveltamisalaan ⁽⁷⁸⁾.

Lapsikaupan uhrit

Tapausten käsittelyssä tulisi ottaa huolellisesti huomioon kaikki mahdolliset lapsikauppaan liittyvät vaaratekijät ⁽⁷⁹⁾. Turvallisuutta ja turvatoimia koskevat näkökohdat olisi otettava huomioon punnittaessa edun arvioinnin tekijöitä ja riskiä siitä, että lapsikauppiat esiintyvät lasten mukana olevina aikuisina. Rajallisen tunnistamisen, uhrien oikeuksia koskevien tietojen riittämättömän saannin ja kansallisten ja kansainvälisten yhteistyömekanismien tehottomuuden vuoksi ⁽⁸⁰⁾ ihmiskaupan uhrit eivät edelleenkään hyödy heille kuuluvista oikeuksista ⁽⁸¹⁾. On olennaisen tärkeää varmistaa, että kansainvälistä suojelua koskevat järjestelmät ovat yhteydessä ihmiskaupan vastaisiin järjestelmiin ja kansallisiin yhteistyömekanismeihin ja että niiden välillä voidaan kommunikoida ⁽⁸²⁾. Koordinoituja käytäntöjä ja pysyväisohjeita olisi suunniteltava yhteistyössä eri koulutettujen toimijoiden ja laitosten kanssa, jotta tämä yhteys toimisi vielä paremmin ⁽⁸³⁾. Lapsikaupan uhrien osalta olisi varmistettava lastensuojelupalvelujen osallistuminen yhteistyömekanismeihin. Tällä hetkellä se on kuitenkin edelleen rajallista ⁽⁸⁴⁾.

EASOn erityistarpeisten henkilöiden tunnistamiseen tarkoitettussa työkalussa (ipsn.easo.europa.eu) on hyödyllistä tietoa ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta.

EASOn sukupuolta, seksuaalista suuntautumista ja sukupuoli-identiteettiä käsittelevässä koulutusohjelmassa on ihmiskaupaa käsittelevä alaosio.

Vuonna 2017 on laadittu ja julkaistu erityinen ihmiskaupaa käsittelevä moduuli. Lisätietoja on osoitteessa <https://www.easo.europa.eu/training>.

Ks. myös Euroopan komission *ihmiskaupan uhrien tunnistamista koskevat suuntaviivat, joilla tuetaan konsulaattien ja rajavartioiden käytännön työtä*, 2013.

Lapsiin, jotka on tunnistettu lapsikaupan uhreiksi, olisi sovellettava kansallisia yhteistyömekanismeja ⁽⁸⁵⁾ tai vastaavaa rakennetta/mekanismia. Vastaavan virkailijan olisi (laillista holhoojaa kuultuaan) säilytettävä aineisto, arvioitava kansainvälisen suojelun tarpeita sekä ohjattava lapsen asia käsiteltäväksi ihmiskaupan uhrien olemassa olevissa erityismenettelyissä. Turvapaikkavirkailijan olisi tunnettava oikeudelliset vaihtoehdot ja se, voiko lapsen asiaa käsitellä yhtä aikaa molemmissa menettelyissä. Tämä riippuisi myös kansallisista laeista ja käytännöistä.

Erityisesti olisi dokumentoitava kaikki merkit siitä, että lasta on kaupattu, tai sen tulevasta riskistä ja kaikki jatkuvat yhteydet ihmiskauppaverkostoihin tai muihin rikollisjärjestöihin tai henkilöihin, jotka ovat hyväksikäyttäneet lasta. Tämä ei riipu siitä, onko se tapahtunut alkuperämaassa vai kauttakulkumaiden kautta matkustettaessa. Tarvittaessa on ryhdyttävä jatkotoimiin.

⁽⁷⁸⁾ Ks. EASOn *ohjeet lasten vastaanottoa koskevista vaatimuksista ja indikaattoreista*, syyskuu 2016.

⁽⁷⁹⁾ Komission yksiköiden valmisteluasiakirja, oheisasiakirja edistymiskertomukseen COM(2016) 267 final, 19. toukokuuta 2016, SWD(2016) 159 final, 4.2.2 osasto. (Mukaan liitetty edistymiskertomus).

⁽⁸⁰⁾ IOM otti käyttöön verkkoalustan, jossa on kansainvälinen yhteistyömekanismin (TRM) malli. Se on tulosta EU:n rahoittamasta TACT-hankkeesta (Transnational Action) ja perustuu ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävään vuosien 2012–2016 EU:n strategiaan, joka on saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-projects-and-funding/transnational-action_en. Hanke perustuu EU:n strategiaan vuosille 2012–2016, ja se on komission rahoittama malli kansainväliselle yhteistyölle. Se on saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model-%E2%80%93-trm_en.

⁽⁸¹⁾ Komissio tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle, *Selonteko ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävän EU:n strategian jatkotoimista ja uusien konkreettisten toimien määrittelystä*, 4. joulukuuta 2017, COM(2017) 728 final (seurantakertomus).

⁽⁸²⁾ Komissio, *Edistymiskertomus*, COM(2016) 267 final; Europol, *Tilanneraportti ihmiskaupasta*, 765175(2016); Komissio, *Seurantakertomus*, COM(2017) 728 final.

⁽⁸³⁾ Komission yksiköt, *Accompanying Progress Report*, SWD(2016) 159 final.

⁽⁸⁴⁾ Komission edistymiskertomuksessa COM(2016) 267 final todetaan, että lastensuojelun kokonaisvaltaisen lähestymistavan pitäisi perustua lapsen oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen normeihin, muun muassa lapsen etuun, ja huoltajuusjärjestelmien vahvistamiseen. Perusoikeusviraston asiakirjassa *Handbook on guardianship systems for children deprived of parental care*, 2014 keskitytään lapsikaupan uhreihin. Perusoikeusviraston käsikirjassa käsitellään lapsikaupan uhreja ja erityisesti holhoojia.

⁽⁸⁵⁾ Kansallinen yhteistyömekanismi on uhrien tunnistamis- ja tukiprosessi, jonka tarkoituksena on helpottaa ihmiskauppatapausten käsittelyssä mukana olevien virastojen yhteistyötä ja mahdollistaa mahdollisia uhreja koskevien tietojen jakaminen poliisin, rajavartioston, turvapaikkavirkailijoiden, muiden asiaankuuluvien viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen välillä sekä tuen antaminen.

Lapsikaupan uhreja ei saa pitää eikä heitä saa kohdella rikollisina. Heidän suojelunsa, auttamisensa ja oikeussuojakeinonsa on asetettava asianmukaisesti etusijalle. Heidän suojelunsa osana on myös otettava huomioon sukupuoliokohtaiset vaaratekijät, raskaus ja muut haavoittuvuudet. Ihmiskaupparikoksissa on vahva sukupuoliulottuvuus, koska seksuaalinen hyväksikäyttö on ihmiskaupan vallitseva syy ja uhrit ovat pääsääntöisesti naisia ja tyttöjä ⁽⁸⁶⁾.

Muiden haavoittuvuuksien arviointi

Haavoittuvuuden arvioinnit on usein pitänyt tehdä tiettyjen menettelyllisten takeiden tai vastaanottotakeiden soveltamiseksi tai lapsen ohjaamiseksi asianmukaisimpaan menettelyyn ⁽⁸⁷⁾. Tällaisissa tapauksissa havainnot olisi liitettävä analyysiin ja niille olisi annettava asianmukainen painoarvo punnittaessa edun arvioinnin kannalta merkityksellisiä tekijöitä.

Haavoittuvuus- tai riski-indikaattori voi johtaa siihen, että lapsen asia on joko priorisoitava tai sen arviointia on lykättävä. Turvapaikkamenettelyissä voidaan tarvita ihmiskaupan, naisten sukuelinten silpomisen ja muiden kysymysten asiantuntijoiden osallistumista. Jatkoitoimia ja yhteistyötä voidaan tarvita, ja ne olisi dokumentoitava. Lapsen suojelu on varmistettava, ja siksi asiaankuuluvien viranomaisten (turvapaikka-, vastaanotto- ja lastensuojeluviranomaiset, poliisi haitasta ilmoittamista koskevan velvollisuuden nojalla ja kaikki muut viranomaiset) olisi perustettava koordinoituneita mekanismeja, joiden avulla voidaan jakaa lapsen kannalta merkityksellistä tietoa. Koordinoituneissa mekanismeissa olisi noudatettava yksityisyydensuojaa koskevia määräyksiä, täsmennettävä yhteistyön tarve ja yhteistyötapa asiaankuuluvimman viranomaisen kanssa.

Erityistarpeiden henkilöiden tunnistamiseen tarkoitettu EASOn työkalu (IPSN)

EASO on kehittänyt verkossa toimivan vuorovaikutteisen työkalun, jotta se voisi tukea jäsenvaltioita erityistarpeiden tunnistamisessa ja arvioinnissa menettelyyn ja vastaanottoon liittyvien takeiden osalta. Työkalu on julkisesti saatavilla useilla EU-kielillä.

IPSN-työkalu on intuitiivinen käytännön työkalu, jonka tehtävänä on auttaa yksittäisten erityistarpeiden oikea-aikaisessa ja jatkuvassa tunnistamisessa ilman erikoisasiantuntemuksen tarvetta. Se perustuu tiettyihin indikaattoreihin, jotka on liitetty sellaisia henkilöitä koskeviin eri kategorioihin, joilla voi olla erityistarpeita.

Kun käyttäjä on antanut tarvittavat tiedot, hän voi tulostaa tai tallentaa raportin sekä valikoiman muita tietoja. Raporttia voidaan muokata yksilöllisemmäksi käsiteltävän tapauksen mukaan, ennen kuin se tallennetaan ja/tai tulostetaan.

IPSN-työkalun liittämistä kansalliseen mekanismiin, joka on tässä käytännön oppaassa esitettyjen vaatimusten mukainen, pidetään hyvänä käytäntönä.

Työkalu on saatavilla osoitteessa <https://ipsn.easo.europa.eu>.

⁽⁸⁶⁾ Komissio, *seurantareportti*, COM(2017) 728 final; komissio, *edistymiskertomus*, COM(2016) 267 final; EU:n ihmiskaupan hävittämiseen tähtäävän vuosien 2012–2016 strategian tuotoksina on julkaistu tärkeitä tutkimuksia: tutkimus ihmiskaupan sukupuoliulottuvuudesta ja tutkimus suuren riskin ryhmistä EU:n ihmiskaupan vastaisella verkkosivustolla yhdistettynä katsaukseen EU:n ihmiskaupan vastaisista toimista vuosina 2012–2016, Ne ovat saatavilla osoitteessa https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eu_anti-trafficking_action_2012-2016_at_a_glance.pdf

⁽⁸⁷⁾ Esimerkiksi vapauttamiseksi rajamenettelystä tai nopeutetusta menettelystä turvapaikkamenettelydirektiivin mukaisesti. Turvapaikkamenettelydirektiivissä säädetään, että erityisiä menettelyjä pitäisi soveltaa ilman huoltajaa oleviin lapsiin ja muihin haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin vain, jos jäsenvaltio pystyy varmistamaan, että heille annetaan lisätakeet, joita kyseisissä menettelyissä edellytetään koko ajan.

Liite I – Etua koskeva malli ⁽⁸⁸⁾

Tässä mallissa/tarkistuslistassa esitetään luettelolapsen etua (BIC) koskevista tekijöistä ja siihen liittyvistä turvatakeista kansainvälisessä suojelussa. Luettelo on viitteellinen, eikä siinä mainittavia tekijöitä ole asetettu tärkeysjärjestykseen. Tarkistuslistan käyttäminen ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että lapsen hyvinvointia koskeva todellinen huoli typistyy kertaluonteiseksi tarkistukseksi jatkuvan prosessin sijasta.

Mallia/tarkistuslistaa olisi mukautettava kansallisiin menettelyihin ja käytettävä lapsen asiassa todisteena siitä, että edun arviointi on otettu ensisijaisesti huomioon. Tämä on jatkuva prosessi, ja siksi malli voi muuttua, kun sitä käyttää kuka tahansa turvapaikkamenettelyssä työskentelevä virkailija dokumentoimaan, miten lapsen etu otetaan jatkuvasti ensisijaisesti huomioon.

Jos mitään turvatakeita ei ole otettu käyttöön eikä tarvittavaa tietoa ole kerätty, se olisi ilmoitettava ja kuvattava syyt, miksi sen tekeminen ei ole ollut mahdollista. Malli/tarkistuslista on tarkoitettu ohjeeksi, jolla autetaan varmistamaan, että keskeiset tiedot on kerätty ja dokumentoitu ja että turvatakeet ovat käytössä.

Lapsen etua koskeva malli/tarkistuslista			
Turvatakeita koskeva malli/tarkistuslista (osana hakemusasiakirjoja)	KYLLÄ	Ei	HUOMAUTUKSET
Hakemusasiakirjoissa: lisää tieto siitä, kuka on antanut lausuntoja lapsen edusta (esim. holhooja, ohjaaja/opettaja, sijaisvanhempi, vastaanottokeskuksen psykologi)			
Lapsen turvallisuus on varmistettu koko prosessin ajan			
Koulutetut virkailijat ovat arvioineet lapsen edun ennen lastensuojeluviranomaisten/sosiaalityöntekijöiden toteuttamaa turvapaikkamenettelyä. Arviointiin osallistuvat toimijat (pudotusvalikko, jos sähköisessä tietokannassa).			
Lapsen hakemuksen tutkiminen on asetettu etusijalle tai sen kesto on mukautettu			
Lapsi on vapautettu tarvittaessa rajamenettelystä ja nopeutetusta menettelystä			
Lapselle on annettu riittävä lepo- ja toipumisaika			
Riippumaton ja pätevä holhooja/edustaja on nimetty mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja hän on ollut mukana kaikissa vaiheissa, eli häntä on kuultu ja hän on antanut näkemyksensä prosessista			
Lapsen holhooja/edustaja oli/on läsnä kaikissa lapsen puhutteluissa			
Lapsella on ollut oikeudellista neuvontaa, ja neuvoja oli/on läsnä kaikissa lapsen puhutteluissa			
Koko prosessin ajan on saatavilla erikoistunut ja/tai koulutettu tulkki			
Lapselle on tiedotettu riittävästi ikään sopivalla tavalla ja hänen ymmärtämällä kielellä turvapaikkamenettelystä. On tarkastettu, että lapsi ymmärtää			
Lapsen näkemyksiä on kuultu / kuullaan ja otetaan huomioon iän ja kehitystason mukaisesti kaikissa turvapaikkamenettelyn aikana tehdyissä päätöksissä			

⁽⁸⁸⁾ Elianne Zijlstra kuvaa tohtorinväitöskirjassaan mallin, jolla voidaan tulkita yksiselitteisesti lapsen etu. Tässä mallissa yhdistetään toisiinsa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 ja 6 artiklassa esitetyt oikeudet. Niin sanotun lapsen edun malli sisältää 14 pedagogista ympäristöolosuhdetta, joita voidaan soveltaa sekä perheeseen että yhteiskuntaan. Nämä olosuhteet jaetaan seuraavasti: "Perhe, nykytilanne", mukaan lukien "henkinen hyvinvointi": 1. Riittävä fyysinen huolenpito; ja 2. "Turvallinen välitön fyysinen ympäristö" sekä "Perhe, huolenpito ja kasvatus", mukaan lukien "3. Tunneperäinen ilmapiiri; 4. Tukeva ja joustava lastenkasvatusrakenne; 5. Vanhempien antama asianmukainen esimerkki; 6. Mielenkiinnon kohteet". Toiseksi "Perhe, tulevaisuus ja menneisyys" sisältää seuraavat: "7. Jatkuvuus kasvatusolosuhteissa, tulevaisuudennäkymät". Kolmanneksi "Yhteiskunta, nykytilanne" sisältää seuraavat: "8. Turvallinen laajempi fyysinen ympäristö; 9. Kunnioitus; 10. Sosiaalinen verkosto; 11. Koulutus; 12. Vertaisyhteydet; 13. Asianmukaisia esimerkkejä yhteiskunnassa". Viimeinen tekijä kuuluu neljäljän yleisotsikkoon "Yhteiskunta, tulevaisuus ja menneisyys", jossa on "14. Vakaus elinolosuhteissa, tulevaisuudennäkymät".

Lapsen etua koskeva malli/tarkistuslista			
Lapsen näkemykset ja lausunnot on otettu huomioon vanhemmista erikseen edun arvioinnissa			
Holhoojan (ja/tai vanhempien/perheenjäsenten) näkemykset on kirjattu ja annettu vastuullisen viranomaisen saataville			
Prosessin luottamuksellisuutta on noudatettu, ja se on selitetty lapselle			
Lapsen edun ensisijaista huomioon ottamista koskevat syyt / perustelut / oikeudelliset syyt on dokumentoitu			
Lapsen erityistarpeet ja haavoittuvuudet on tunnistettu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ja lapsi on ohjattu oikeille viranomaisille asiaankuuluvaa apua ja tukea varten			
Asiantuntijaa on kuultu tarvittaessa (lapsipsykologi, lääkäri, muut asiantuntijat)			
Kerättävät ja dokumentoitavat tiedot (puhutteluissa)	KYLLÄ	EI	HUOMAUTUKSET
Henkilötiedot on kerätty ja rekisteröity (kansalaisuus, sukupuoli, ikä, etninen tausta, koulutus, kieli, terveys, perheen historia, sormenjäljet kansallisen ja EU:n lainsäädännön mukaan)			
Tiedot mahdollisesta perheestä (myös laajennetusta perheestä) toisissa jäsenvaltiossa, alkuperämaassa tai muussa kolmannessa maassa on kerätty ja dokumentoitu			
Viimeisin yhteys perheenjäseniin ja näiden yhteystiedot on kirjattu ja syyt perheestä eroamiseen (soveltuvin osin) on kirjattu			
Lastensuojeluviranomainen/sosiaalityöntekijä on kerännyt tiedot sosiaalisista yhteyksistä, myös sosiaalisista verkostoista			
Asiantuntijalausunnot on sisällytetty tarpeen mukaan (lääketieteelliset raportit, poliisin raportit jne.)			
Havaitut huolenaiheet (muun muassa kaltoinkohtelusta, traumaista, väkivallasta, erityistarpeista/haavoittuvuudesta, terveysongelmista) on kirjattu			
Huolenaiheet siitä, että lapsi on suuressa vaarassa joutua ihmiskaupan uhriksi, tai merkit siitä, että lapsi on lapsikaupan uhri, on kirjattu			
Lapselle ja holhoojalle/edustajalle (soveltuvin osin) annetaan kirjallinen ja perusteltu turvapaikkapäätös (jossa selitetään muun muassa, miten lapsen etu otettiin ensisijaisesti huomioon) ja selitetään se suullisesti ikään soveltuvalla tavalla ja lapsen ymmärtämällä kielellä			

Liite II – Toimintalinjoja ja ohjeita koskevat asiakirjat

Tässä liitteessä on turvapaikka-alan toimijoille tarkoitettuja viittauksia asiaankuuluviin julkaisuihin ja ohjeasiakirjoihin lapsen edun täytäntöönpanosta. Aihetta käsittelevien julkaisujen ja toimintalinjoja koskevien asiakirjojen luettelosta on pyritty tekemään mahdollisimman kattava, mutta sitä ei pidä katsoa tyhjentäväksi.

Erityistarpeisten henkilöiden tunnistamiseen tarkoitettu EASOn työkalu (2016)
<https://ipsn.easo.europa.eu>

EASOn käytännön opas iän arvioinnista (2018)
<https://www.easo.europa.eu/training-quality/vulnerable-groups>

EASOn käytännön opas perheen jäljittämisestä (2018)
<https://www.easo.europa.eu/training-quality/vulnerable-groups>

Perusoikeusviraston käsikirja vanhempien huolenpitoa vailla olevien lasten edunvalvonnasta — Käsikirja edunvalvontajärjestelmien vahvistamisesta ihmiskaupan lapsiuhrien erityistarpeiden täyttämiseksi (2014)
<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship>

Suomen vähemmistövaltuutettu: Lapsen edun toteutuminen turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevissa päätöksissä (2010)
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0009/contributions/public_authorities/042_ombudsman_for_minorities_finland_report.pdf

YK:n pakolaisvaltuutetun ja Unicefin selvitys valtioiden tehtävästä ilman huoltajaa olevien lasten ja perheestään eroon joutuneiden lasten edun noudattamiseksi Euroopassa (UNHCR and Unicef Safe and Sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe (2014))
<http://www.refworld.org/docid/5423da264.html>

YK:n pakolaisvaltuutetun ohjeet lapsen edun määrittämisestä (*UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child* (2008))
<http://www.unhcr.org/4566b16b2.pdf>

Käytännön käsikirja pakolaisvaltuutetun lapsen edun määrittämistä koskevien ohjeiden täytäntöönpanoon (*Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines* (2011))
<http://www.unhcr.org/50f6d27f9.pdf>

Ilman huoltajaa olevia lapsia ja perheestään eroon joutuneita lapsia käsittelevän virastojen välisen työryhmän käsikirja ja työkalupakki ilman huoltajaa olevista lapsista ja perheestään eroon joutuneista lapsista (*Handbook and Toolkit on Unaccompanied and Separated Children of the Inter-agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children* (2017))
<https://resourcecentre.savethechildren.net/library/toolkit-unaccompanied-and-separated-children>

UNHCR: Considering the Best Interests of a Child within a Family Seeking Asylum (2013) (lapsen edun huomioon ottaminen perheen yhdistämiseen tähtäävässä turvapaikkamenettelyssä)
<http://www.refworld.org/pdfid/52c284654.pdf>

UNHCR/UNICEF/IRC: The Way Forward to Strengthened Policies and Practices for Unaccompanied and Separated Children in Europe (ilman huoltajaa olevia lapsia ja perheestään eroon joutuneita lapsia koskevien toimintalinjojen ja käytäntöjen vahvistaminen), heinäkuu 2017
<http://www.refworld.org/docid/59633afc4.html>

UNHCR Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum (1997) (ohjeet turvapaikkaa hakevien ilman huoltajaa olevien lapsien käsittelyä koskevista toimintalinjoista ja menettelyistä)

<http://www.unhcr.org/3d4f91cf4.html>

UNICEF Working Paper on Age Assessment (valmisteluasiakirja iän arvioinnista)

[https://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_\(English\).pdf](https://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_(English).pdf)

UNHCR Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the [1951 GRC] (2009) (kansainvälistä suojelua koskevat ohjeet lasten turvapaikkahakemuksista lapsen oikeuksia koskevan vuoden 1951 yleissopimuksen 1 artiklan A kohdan 2 alakohdan ja 1 artiklan F kohdan nojalla)

<http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2.html>

UNICEF Let's Talk — Developing Effective Communication with Child Victims of Abuse and Human Trafficking (tehokkaan viestinnän kehittäminen viestintään pahoinpitelyn ja ihmiskaupan lapsiuhrien kanssa)

http://www.childtrafficking.org/pdf/user/handbook_lets_talk_a5_eng.pdf

Euroopan komission tiedonanto ihmiskaupasta (2017)

https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-human-beings/docs/20171204_communication_reporting_on_follow-up_to_the_eu_strategy_towards_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings.pdf

Liite III – Oikeudellinen kehys

Tähän liitteeseen on koottu kansainvälisten ja EU:n säädösten tärkeimmät lapsen etua koskevat säännökset. Liitteen sisältö on kuitenkin ainoastaan viitteellinen. Siinä on myös viittauksia ei-sitoviin säännöksiin, jotka ovat käytännön oppaan kannalta asiaankuuluvia. Lopuksi on tyhjä osio, johon oppaan käyttäjät voivat täyttää kansallisella tasolla kehitettyjä asiaankuuluvia säännöksiä ja välineitä ⁽⁸⁹⁾.

Kansainvälinen lainsäädäntö

Säädös		Asiaankuuluva artikla
Lapsen oikeuksista 20. marraskuuta 1989 tehty YK:n yleissopimus (CRC)	Perhe	Johdanto
	Lapsi	1 artikla
	Erottelen kieltö	2 artikla
	Lapsen etu	3 artiklan 1 kohta, 9 artiklan 3 kohta, 18 artiklan 1 kohta, 20 artikla
	Rekisteröinti, nimi, kansalaisuus ja vanhempien hoito	7 artikla
	Henkilöllisyys ja sukulaissuhteiden säilyttäminen	8 artikla
	Oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja yhteyksiä	9 artikla
	Perheyhteyksien palauttaminen	10 artikla, 22 artiklan 2 kohta
	Lapsen näkemysten kunnioittaminen: oikeus tulla kuulluksi	12 artikla
	Hoito ja asuminen	20 artikla
	Pakolaislapset ja perheen jäljittäminen	22 artikla
Vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskeva YK:n yleissopimus ja vuoden 1967 pakolaisten oikeusasemaa koskeva pöytäkirja	Pakolaiset Ilman huoltajaa olevat lapset	Pakolaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden asemaa käsittelevän täysivaltaisten edustajien YK:n konferenssin loppuasiakirjan nro 2545 B artiklan 2 kohta

⁽⁸⁹⁾ Tiedonanto, [Lasten suojelu muuttoliikkeen yhteydessä](#), COM(2017) 211 final: Lapsen etu on arvioitava ja otettava huomioon ensisijaisesti kaikissa häntä koskevissa toimissa ja päätöksissä. On tärkeää, että Euroopan unioni antaa tästä aiheesta lisäohjeita, jotka perustuvat kansainvälisiin standardeihin. Silloin kun etsitään lapselle sopivinta kestävää ratkaisua, lapsen edun perusteelliseen määrittämiseen pitäisi sisältyä ylimääräisiä menettelyllisiä takeita, koska tällä päätöksellä on valtava vaikutus lapsen tulevaisuuteen.

EU:n lainsäädäntö

Säädös		Asiaankuuluva artikla
Euroopan unionista tehty sopimus	Lapsen oikeudet	3 artiklan 5 kohta
Euroopan unionin perusoikeuskirja	Oikeus turvapaikkaan	18 artikla
	Lapsen oikeudet	24 artikla
Schengenin rajasäännöstö (asetus (EY) 562/2006)	Lapsen huomioon ottavat menettelytoimenpiteet alaikäisille	19 artikla ja 20 artiklan 1 kohdan f alakohta, liitteessä VII oleva 6 kohta
Asetus (EU) 2016/399 (kodifiointi)		
Direktiivi perheenyhdistämisestä (direktiivi 2003/86/EY)	Ilman huoltajaa tuleva alaikäinen	2 artiklan f alakohta
	Perheenyhdistäminen	2 artiklan d alakohta
	Perheenjäsenet	4 artikla
	Lapsen etu	5 artikla
	Perheyhteyksien palauttaminen	4 ja 10 artikla
Direktiivi oleskeluluvista ihmiskaupan uhreille (direktiivi 2004/81/EY)	Ilman huoltajaa tuleva alaikäinen	2 artiklan f alakohta
	Lapsen etu	10 artiklan a alakohta
	Tunnistaminen ilman huoltajaa olevaksi lapseksi	10 artiklan c alakohta
	Perheen jäljittäminen	10 artiklan c alakohta
Ihmiskaupan vastainen direktiivi (direktiivi 2011/36/EU)	Ihmiskaupan lapsiuhrien tunnistaminen ja suojelutoimet	Johdanto-osan 23 kappale
	Lapsi	2 artiklan 6 kohta
	Haavoittuva asema	2 artiklan 2 kohta
	Lapsen etu	Johdanto-osan 8, 22 ja 23 kappale, 13 artikla, 16 artiklan 2 kohta
	Menettelylliset takeet rikostutkinnoissa	15 artikla
	Ilman huoltajaa olevien ihmiskaupan lapsiuhrien suojelu	16 artikla
Aseman määrittelyä koskeva direktiivi (direktiivi 2011/95/EU) uudelleenlaadittu	Alaikäinen	2 artiklan k alakohta
	Perheenjäsenet	2 artiklan j alakohta
	Ilman huoltajaa oleva alaikäinen	2 artiklan l alakohta
	Lapsen etu ja perheen yhtenäisyys	Johdanto-osan 18 kappale
	Lapsen etu	Johdanto-osan 19, 27 ja 38 kappale, 20 artiklan 5 kohta, 31 artiklan 4–5 kohta
	Oikeus tulla kuulluksi / oikeus osallistua / oikeus saada tietoja	22 ja 31 artikla
	Perheen yhtenäisyyden säilyttäminen	23 artikla
	Perheen jäljittäminen	31 artiklan 5 kohta
Turvapaikkamenettelydirektiivi (direktiivi 2013/32/EU) uudelleenlaadittu	Alaikäinen	2 artiklan l alakohta
	Ilman huoltajaa oleva alaikäinen	2 artiklan m alakohta
	Edustaja	2 artikla n alakohta ja 25 artikla
	Lapsen etu	Johdanto-osan 33 kappale, 2 artikla n alakohta, 25 artikla 1 kohdan a alakohta, 25 artiklan 6 kohta
	Oikeus saada tietoa	25 artikla
	Muut	14 artiklan 1 kohta, 24 ja 25 artikla kokonaisuudessaan

Säädös		Asiaankuuluva artikla
Vastaanotto-olosuhteita koskeva direktiivi (direktiivi 2013/33/EU) uudelleenlaadittu	Alaikäinen	2 artiklan d alakohta
	Ilman huoltajaa oleva alaikäinen	2 artiklan e alakohta
	Perheenjäsenet	2 artiklan c alakohta
	Edustaja	2 artiklan j alakohta
	Lapsen etu ja perheen yhtenäisyys	Johdanto-osan 9 kappale, 12 artikla
	Lapsen etu	Johdanto-osan 22 kappale, 2 artiklan j alakohta, 11 artiklan 2 kohta, 23 ja 24 artikla
	Haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt	21 ja 22 artikla
	Dokumentointi	6 artikla
	Perheen jäljittäminen	24 artiklan 3 kohta
Eurodac-asetus (asetus (EY) N:o 603/2013) uudelleenlaadittu	Lapsen etu	Johdanto-osan 35 kappale
Dublin-asetus (asetus (EU) N:o 604/2013) uudelleenlaadittu	Alaikäinen	2 artiklan i alakohta
	Ilman huoltajaa oleva alaikäinen	2 artiklan j alakohta
	Perheenjäsenet	2 artiklan g alakohta
	Sukulainen	2 artiklan h alakohta
	Edustaja	2 artiklan k alakohta
	Lapsen etu ja perheen yhtenäisyys	Johdanto-osan 16 kappale
	Lapsen etu	Johdanto-osan 13, 24 ja 35 kappale, 2 artiklan k alakohta, 6, 8 artikla ja 20 artiklan 3 kohta
	Oikeus saada tietoa	Johdanto-osan 4 kappale ja täytäntöönpanoasetuksen (EY) N:o 118/2014 liite XI
	Perheenjäsenten ja sukulaisten tunnistaminen	Johdanto-osan 35 kappale
	Perheen jäljittäminen, perheenjäsenten ja sukulaisten tunnistaminen	6 artiklan 4 kohta, 8 artikla
	Lasta koskevien tietojen vaihtaminen	Täytäntöönpanoasetuksen (EY) N:o 118/2014 liite VII
	Perhettä koskevien tietojen vaihtaminen	Täytäntöönpanoasetuksen (EY) N:o 118/2014 liite VIII
	Täytäntöönpanoasetus (EY) N:o 118/2014	Perheen jäljittäminen, perheenjäsenten ja sukulaisten tunnistaminen
Lasta koskevien tietojen vaihtaminen		Liite VII
Perhettä koskevien tietojen vaihtaminen		Liite VIII
Tietoa ilman huoltajaa olevista lapsista Dublin-menettelyssä		Liite XI
Neuvoston päätös (EU) 2016/1754, annettu 29 päivänä syyskuuta 2016, Italian ja Kreikan hyväksi toteutettavien kansainvälistä suojelua koskevien väliaikaisten toimenpiteiden käyttöön ottamisesta	Lapsen etu	6 artikla, johdanto-osan 33 kappale

Ei-sitovat säännökset

YK:n lapsen oikeuksien komitean [yleiskommentti nro 6 \(2005\): Ilman huoltajaa olevien ja perheestään eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella](#), 1. syyskuuta 2005, CRC/GC/2005/6.

YK:n lapsen oikeuksien komitean [yleiskommentti nro 12 \(2009\) lapsen oikeudesta tulla kuulluksi](#), 1. heinäkuuta 2009, CRC/C/GC/12.

YK:n lapsen oikeuksien komitean (CRC-komitea), [yleiskommentti nro 13 \(2011\) lapsen oikeudesta olla joutumatta väkivallan kohteeksi](#), 18. huhtikuuta 2011, CRC/C/GC13.

YK:n lapsen oikeuksien komitean (CRC-komitea) [yleiskommentti nro 14 \(2013\) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon](#), 29. toukokuuta 2013, CRC/C/GC/14.

YK:n lapsen oikeuksien komitean [yleiskommentti nro 20 \(2016\) lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta nuoruusiässä](#), 6. joulukuuta 2016, CRC/C/GC/20.

Kaikkien siirtotyöläisten ja heidän perheidensä oikeuksien suojelua käsittelevän YK:n komitean (CMW) yhteinen yleiskommentti nro 3 (2017) ja lapsen oikeuksien komitean yhteinen yleiskommentti nro 22 (2017) [lasten ihmisoikeuksia koskevista yleisperiaatteista kansainvälisen muuttoliikkeen yhteydessä](#), 16. marraskuuta 2017, CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22.

Kaikkien siirtotyöläisten ja heidän perheidensä oikeuksien suojelua käsittelevän YK:n komitean (CMW) yhteinen yleiskommentti nro 4 (2017) ja lapsen oikeuksien komitean yhteinen yleiskommentti nro 23 (2017) [valtion velvoitteista, jotka koskevat lasten ihmisoikeuksia kansainvälisen muuttoliikkeen yhteydessä alkuperämaassa, kauttakulkumaassa, kohdemaassa ja paluumaassa](#), 16. marraskuuta 2017, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23.

Liite IV – Lähdeluettelo

Council of Europe Parliamentary Assembly, Resolution 1468 (2005) on forced marriages and child marriages, 5 October 2005 (Euroopan neuvoston parlamentaarinen edustajakokous, päätöslauselma 1468 (2005) pakko- ja lapsiavioliitoista).

<http://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17380&lang=en>

EASO, Guidance on reception conditions for unaccompanied children: operational standards and indicators, 2018 (Ohjeita ilman huoltajaa olevien lasten vastaanotto-olosuhteisiin: toimintastandardit ja indikaattorit). <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/Guidance-on%20reception-%20conditions-%20for-unaccompanied-children.pdf>

European Commission, The EU rights of victims of trafficking in human beings, 2013 (Ihmiskaupan uhrien EU:n oikeudet).

European Commission, Your rights in the EU, 2019 (Oikeutesi EU:ssa).

https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/thb_victims_rights/thb_victims_rights_en.pdf

European Union, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Reporting on the follow-up to the EU Strategy towards the Eradication of trafficking in human beings and identifying further concrete actions, 4 December 2017, COM(2017) 728 final (Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle – Raportointi ihmiskaupan hävittämistä koskevan EU:n strategian seurannasta ja konkreettisten toimien yksilöinti).

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/EN/COM-2017-728-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>

European Union, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The protection of children in migration, SWD(2017) 211 final (Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle – Lasten suojele muuttoliikkeessä).

https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_communication_on_the_protection_of_children_in_migration_en.pdf

European Union Migration and Home Affairs, European Migration Network Glossary, version 6, March 2018 (Euroopan unionin muuttoliike ja sisäasiat, Euroopan muuttoliikeverkon sanasto).

https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_en

European Union, Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the progress made in the fight against THB, 19 May 2016, COM(2016) 267 final (Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle ihmiskaupan torjunnassa saavutetusta edistyksestä).

https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-human-beings/docs/commission_report_on_the_progress_made_in_the_fight_against_trafficking_in_human_beings_2016_en.pdf

Neuvoston päätös (EU) 2015/1523, annettu 14 päivänä syyskuuta 2015, Italian ja Kreikan hyväksi toteutettavien kansainvälistä suojelua koskevien väliaikaisten toimenpiteiden käyttöön ottamisesta

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1523>

Europol, Situation Report: Trafficking in human beings in the EU, 765175, February 2016 (Tilannekatsaus: Ihmiskauppa EU:ssa).

<https://www.europol.europa.eu/publications-documents/trafficking-in-human-beings-in-eu>

Fundamental Rights Agency of the European Union, Child-friendly justice - Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States, 2017 (Euroopan unionin perusoikeusvirasto: Lapsiystävällinen oikeus – Oikeudenkäyntiin uhreina, todistajina tai osapuolina osallistuvien lasten näkökulmat ja kokemukset yhdeksässä EU:n jäsenvaltiossa).

<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

Fundamental Rights Agency of the European Union, Mapping minimum age requirements concerning the rights of the child in the EU: Marriage with consent of a public authority and/or public figure, 2017 (Euroopan unionin perusoikeusvirasto: Lapsen oikeuksien ikävaatimusten kartoittaminen EU:ssa: Avioliitto viranomaisen ja/tai julkisuuden henkilön suostumuksella).

<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu>

Fundamental Rights Agency of the European Union, Fundamental Rights Report, 2018 (Euroopan unionin perusoikeusvirasto: perusoikeusraportti).

<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018>

Separated Children in Europe Programme, Statement of Good Practice, March 2010, 4th revised edition (Eroitetut lapset Euroopassa -ohjelma, hyvien käytäntöjen lausunto).

<https://www.refworld.org/publisher,SCEP,,415450694,0.html>

United Nations High Commission for Refugees, Conclusion on Children at Risk no.107, A/AC.96/10485, October 2007 (YK:n pakolaisasiain päävaltuutettu, päätelmä vaarassa olevista lapsista).

<https://www.unhcr.org/excom/exconc/4717625c2/conclusion-children-risk.html>

Zijlstra, Eliane, In the best interest of the child? A study into decision-support tool validating asylum-seeking children's rights from a behavioural scientific perspective, PhD Thesis, Groningen: University of Groningen 2012 (Lapsen edun mukaista? Tutkimus päätöksentekotyökalusta, jolla validoidaan turvapaikkaa hakevien lasten oikeudet käyttäytymistieteellisestä näkökulmasta).

https://www.rug.nl/research/portal/files/2448739/Proefschrift_Elianne_Zijlstra_2012.pdf

Yhteydenotot EU:hun

Käynti tiedotuspisteessä

Euroopan unionin alueella toimii yhteensä satoja Europe Direct -tiedotuspisteitä. Lähimmän tiedotuspisteen osoite löytyy verkosta: https://europa.eu/european-union/contact_fi

Yhteydenotot puhelimitse tai sähköpostitse

Europe Direct -palvelu vastaa Euroopan unionia koskeviin kysymyksiin. Palveluun voi ottaa yhteyttä

- soittamalla maksuttomaan palvelunumeroon 00 800 678 910 11 (jotkin operaattorit voivat periä puhelumaksun),
- soittamalla puhelinnumeroon +32 22999696 tai
- sähköpostitse: https://europa.eu/european-union/contact_fi

Tietoa EU:sta

Verkkosivut

Tietoa Euroopan unionista on saatavilla kaikilla EU:n virallisilla kielillä Europa-sivustolla, https://europa.eu/european-union/index_fi

EU:n julkaisut

EU:n ilmaisia ja maksullisia julkaisuja voi ladata tai tilata osoitteesta <https://op.europa.eu/fi/publications>. Ilmaisia julkaisuja on mahdollista saada usean kappaleen erinä ottamalla yhteyttä Europe Direct -palveluun tai paikalliseen tiedotuspisteeseen (ks. https://europa.eu/european-union/contact_fi).

EU:n lainsäädäntö ja siihen liittyvät asiakirjat

EU:n koko lainsäädäntö vuodesta 1952 ja muuta tietoa EU:n oikeudesta on saatavilla kaikilla virallisilla kielillä EUR-Lex-tietokannassa osoitteessa <http://eur-lex.europa.eu>

EU:n avoin data

EU:n avoimen datan portaalini (<http://data.europa.eu/euodp/fi>) kautta on saatavilla EU:n data-aineistoja. Data on ilmaiseksi ladattavissa ja uudelleenkäytettävissä sekä kaupallista että ei-kaupallista käyttöä varten.

Euroopan unionin
julkaisutoimisto